MYKOLOGICKÉ LISTY 43

Informační orgán
Čs. vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV
PRAHA 1991

Zajímavé druhy naší mykoflóry

CORTINARIUS PSEUDOCRASSUS ORTON NA JIHLAVSKU

Jiří Hák

Během dovolené na Jihlavsku v roce 1982 jsem dne 7.srpna nalezl s Petrem Vampolou v Panském lese u Dušejova pod smrky a borovicí několik plodnic pavučince, který mne velmi zaujal a jehož další dvě plodnice jsem od P.Vampoly obdržel 25.9.1987. O existenci tohoto druhu, který jsem určil jako Cortinarius pseudocrassus Joss., není v naší literatuře žádný údaj od roku 1920, kdy Velenovský /1920-22/ve svých Českých houbách uvedl popis uvedeného druhu pod názvem medovka tlustá -Meliderma crassum /Fr./Velen. -správně /Fr./, sbíraného v jehličnatých lesích u Borové v jižních Čechách a u Habru. Ricken /1910-15/ popsal stejný druh jako slizivku - Hebeloma crassum/Fr./Ricken. Jak Ricken tak Velenovský se domnívali, že mají v ruce Friesův Cortinarius crassus. Teprve v roce 1948 přejmenoval Josserand/1948/právem tento druh na Cortinarius pseudocrassus Joss. s oddůvodněním, že jej nelze považovat za původní Cortinarius crassus, a to především proto, že Fries zdůrazňoval u svého druhu lepkavost klobouku, kdežto zde je klobouk zcela suchý. Užití Josserandova jména však není platné neboť neuvedl latinskou diagnosu: proto je nutno jako autora uvádět jméno P. D.Ortona, který se stejným názvem latinskou diagnosu uvedl.

Pokud se jedná o nález popsaný Melzerem /1947/ v České mykologii pod názvem Meliderma crassum. tak to není tento druh, nýbrž podobná čepičatka Conocybe intrusa /Peck/Sing.

Náš druh, tedy Cortinarius pseudocrassus Orton, je dobře charakterizován především suchým a jemně plstnatým až šupinkatým kloboukem, rezavě hnědavého, okrově žlutého, okrově narezavělého až plavě žlutočervenavého zbarvení, velmi úzkými a dlouho bledými lupeny, válcovitým nebo i soudkovitým třeněm, který je k bázi většinou vřetenovitě zúžený, slabým a brzy mizivým velem a četnými, nepravidelně válcovitými cheilocystidami, které jsou na konci většinou zúžené a uvnitř vždy žlutě inkrustované.

Skutečnost, že od údajů Velenovského z r.1920 nebylo u nás o tomto druhu nic publikováno, potvrzuje názor Velenovského, že se jedná o vzácný druh; proto přikládám popis svého nálezu.

Cortinarius pseudocrassus Orton

Klobouk: 6-11 cm v Ø, sklenutý s dlouho podvinutým okrajem, ve stáří rozložený a na temeni někdy mírně vměklý, pevný, masitý, nehygrofánní, zcela suchý, jemně plstnatý až jemně šupinkatý, což je nejvíce zřetelné na okraji klobouku. Zbarvení klobouku je světle rezavě hnědé/u sběru z r.1987 rezavě žluté/. Pomačkáním klobouk ± červenohnědě skvrnatí. Pokožka klobouku je neslupitelná.

Lupeny: jsou husté, velmi úzké, 3 - 5 mm, ke třeni připojené a někdy poněkud sbíhavé, dlouho bělavé, potom světle hnědé, na ostří světlejší a nerovné.

Třeň: pouze 5-6 cm dlouhý, vždy kratší než průměr klobouku, válcovitý nebo soudkovitý a k bázi většinou více nebo méně zúžený, bělavý, potom světle hnědavý, s velmi slabě znatelným a brzo mizejícím velem.

Dužnina: bledé, ve stáří pleťově hnědavé, bez výrazné chuti a vůně.
Výtrusy: mandlovité nebo téměř až vřetenovité, bradavčité, 4 -4,5/-5/x 6,5 - 8 /-9/ µm.
Bazidie: 4-výtrusné, 25 - 35 x 5,5 - 7,5 µm.
Cheilocystidy: hojné, 35-75 x 6-8 µm, nepravidelně válcovité, vzácně i rozdvojené, na konci většinou zúžené, se žlutým zrnitým obsahem, vyrůstající většinou až z tramy lupenů a hymenium přečnívající o 5-10 µm.
Chemické reakce: Dužnina se čpavkem /NH_4OH/ a zelenou skalicí /$FeSO_4$/ je negativní, s louhem draselným /KOH/ světle růžově hnědne.

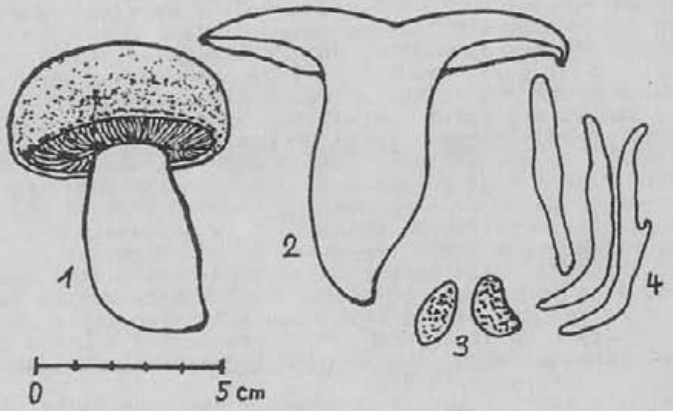

Cortinarius pseudocrassus Orton: plodnice /1/, plodnice na průřezu/2/, výtrusy /3/, cheilocystidy /4/. Podle nalezených plodnic kreslil J. Hák.

Problematické je zařazení tohoto druhu do podrodů rodu Cortinarius. Dle svých makroskopických i mikroskopických znaků se nehodí dost dobře do podrodu Phlegmacium, kam jej řadí Moser /1978/, ani do rodu Sericeocybe, kam jej zařadil Orton /1960/, ani jinam. V tomto směru lze souhlasit s Velenovského odlišením, i když vytvoření nového rodu nebylo nutné. Jako správné řešení tohoto problému se mi jeví vytvoření nového podrodu rodu Cortinarius, popř. s použitím Velenovského názvu Meliderma.

Literatura

Josserand M./1948/: Notes critiques sur quelques champignons de la région Lyonnaise /11/-Bull.Soc.Mycol.Fr. 64:5-32-

Moser M./1978/: Die Röhrlinge und Blätterpilze. In Gams: Kleine Kryptogamenflora. Stuttgart-Jena.

Moser M./1960/: Die Gattung Phlegmacium. 440p. Bad Heilbrunn .

Orton P.D./1960/: New Check-List of British Agarics and Boleti. Part III. Notes and genera and species in the list. Trans.Brit.mycol.Soc. 43/2/:159-439.

Ricken A./1915/: Die Blätterpilze Deutschlands. Leipzig.

Velenovský J./1920-22/: České houby. Praha.

Jiří H á k : Cortinarius pseudocrassus Orton found in the vicinity of Jihlava /SW Moravia/.

The author trends new find of a rare species Cortinarius pseudocrassus Orton from the vicinity of the town Jihlava/SW Moravia, Czechoslovakia in a spruce-pine stand .This species has been described by Velenovský /1920-22/from Bohemia in 1920 as Meliderma crassum /Fr./Vel. and no new record is published till now. The author considers the species isolated in such degree that it deserves a clasification to the separate subgenus of the genus Cortinarius, perhaps with the use of the name Meliderma.There is appended the the description of carpophores studied by the author and a simple drawing .

PHELLINUS VORAX - OHŇOVEC ZHOUBNÝ NALEZEN V ČECHÁCH

František K o t l a b a a Zdeněk P o u z a r

Ve skupině parazitických chorošů ohňovce borového-Phellinus pini /Brot.:Fr./A.Ames se dnes u nás rozlišují tři samostatné druhy /Černý 1985/:kromě ohňovce borového to je již dlouho známý ohňovec smrkový - P.chrysoloma /Fr./Donk /=P.abietis/P.Karst./Pilát/ a nově -třebaže byl popsán již r.1879 v Sev.Americe - ohňovec zhoubný - P.vorax /Harkness/ Černý. Ačkoliv Černého práce byla uveřejněna již před šesti lety a v angličtině,většina mykologů na ni nereaguje; podle našeho současného názoru však je rozlišení P.vorax oprávněné.Tento choroš je u nás velice vzácný a podle Černého /Černý 1985/byl v Československu dosud znám pouze z devíti lokalit,a to jen z Vysokých Tater,kde rostl na borovici kleči /Pinus mugo/,borovici limbě /P.cembra/ a na modřínu opadavém/Larix decidua/.

V rámci revize chorošů popsaných A.Pilátem jako nové a jejich srovnávání s jinými druhy jsme v herbářích mykologického oddělení Národního muzea v Praze /PRM/ nalezli v nezařazených přírustcích jeden starší sběr ohňovce ze Šumavy,který jsme po prostudování ztotožnili/k našemu vlastnímu překvapení/ právě s velice vzácným a v Čechách a na Moravě dosud nesbíraným ohňovcem zhoubným.Byl sbírán jihočeským botanikem RNDr.Stanislavem Kučerou ve SPR "Houska"poblíže Nové Pece u Horní Plané,o.Prachatice,na kmenu živé borovice blatky /Pinus rotundata =P.uncinata/,v nadmořské výšce asi 720m. Bylo to pro nás překvapivé proto,že z blatky známe četné nálezy blízce příbuzného a v jižních Čechách hojného ohňovce borového,ovšem z nižších poloh - např.z "Borkovických /=Soběslavských/ blat"ve 420m n.m. a z "Červeného blata" u Šalmanovic ve 470m n.m.

Ohňovec zhoubný roste v Evropě hlavně v horách/nebo hodně na severu/,konkretně v Alpách a v Tatrách /na naší i polské straně/,a to především na kleči /Pinus mugo/,ale je znám i z mnoha jiných dřevin,zejména v Severní Americe.Jeho výskyt na borovici blatce,jež je kleči blízce příbuzná, a v dosti značné nadmořské výšce /720m/ na Šumavě,kde se zřetelně v květeně uplatnují prvky alpské flóry, už pak tolik nepřekvapuje - a dal se vlastně očekávat. Citujeme údaje z latinsky psané etikety šumavského nálezu:
"Houska"/SPR/ ap.N.Pec pr.Horní Planá ,montes Šumava,Boh.merid.; ad truncum vivum Pini uncinatae,20.VIII.1981,leg.S.Kučera,det.F.Kotlaba, ut Phellinus pini, rev. 27.12.1990 et 3.1.1991 F.Kotlaba et Z.Pouzar, ut P.vorax, /PRM 829210/.
Tato šumavské lokalita ohňovce zhoubného je velmi významná z mykogeografického hlediska,neboť nejen že je zatím jediná známá v Čechách/resp. v celé České republice/a nejzápadnější v Československu,ale zároveň tvoří i část nejzápadnější hranice areálu rozšíření Phellinus vorax v Evropě; z alpské strany je tento druh známý z Předalpí jižně od Mnicho-

v Německu a zejména pak z tyrolských Alp v Rakousku.

Z výše uvedené skupiny tří podobných ohňovců se nejsnáze odliší ohňovec smrkový /P.Chrysoloma/,který u nás roste výhradně na smrku a má malé výtrusy /4-5 x 3,5-4,5 µm/,které jsou téměř kulovitého tvaru a k apikulu jsou kónicky zúžené.Ostatní dva druhy mají výtrusy poněkud větší, elipsoidního až vejčitě elipsoidního tvaru, a liší se od sebe - nepatrně,ale zdá se,že konstantně - velikostí:ohňovec zhoubný /P.vorax/má výtrusy 5-6,4 x 4-5 µm velké,zatím co ohňovec borový/P.pini/ je má 6 - 7 x 4,8-5,4 µm veliké /Černý udává u obou poněkud větší rozpětí,což zatím nemůžeme potvrdit/. První z této dvojice roste na celé řadě různých jehličnanů a ve vyšších nadmořských výškách,zatím co druhý roste skoro výlučně na borovicích /ale i na modřínech/ a v nižších polohách. Kromě mikroskopických znaků existují též znaky makroskopické /ve tvaru plodnice/,které však nejsou dosti spolehlivé. Rozlišování obou druhů není ovšem vždycky jednoduché a vyžaduje ještě další podrobné studium.Upozorňujeme proto naše mykology na tento druh a doporučujeme sbírat ohňovec borový hlavně ve větších nadmořských výškách,neboť může jít právě o vzácný ohňovec zhoubný.

Literatura:

Černý A. /1985/: Taxonomic study in the Phellinus pini - complex.- Čes. Mykol.,Praha, 39:71-84,tab. 6-7.

František K o t l a b a and Zdeněk P o u z a r: Phellinus vorax found in Bohemia.

The first collection of Phellinus vorax /Harkness/Černý /Hymnochaetaceae/ in Bohemia /Czechoslovakia/ is reported.This polypore grew in the Šumava Mts./"Bohemian Forest"/in the State Nature Reserve "Houska", at the village Nové Pec near Horní Planá,distr.Prachatice, on the trunk of a living Pinus rotundata/=P.uncinata/ at 720m alt.This is not only the first locality of Phellinus vorax in Bohemia but also the westernmost locality of this polypore in this part of Central Europe.

Mykofloristika

SPECIALIZÁCIA DREVOKAZNÝCH HÚB NA JEDNOTLIVÉ SKUPINY DREVÍN V SÍDLACH SLOVENSKA / dokončení z č. 42 /

Ján G á p e r

\+ Phellinus ferruginosus/Schrad.:Fr./Pat. - Robinia sp.
Phellinus igniarius/L.:Fr./Quél. - Salix sp.
Phellinus punctatus/P.Karst./Pilát - Robinia sp.
\+ Phellinus ribis/Schum.:Fr./P.Karst. - Ribes sp.
\+ Phellinus robustus /Pers./Bourd. et Galz. - Quercus sp.
\+ Phellinus torulosus /Pers./Bourd. et Galz.
Phellinus tuberculosus/Baumg./Niemelä - Prunus sp.
Piptoporus betulinus/Bull.:Fr./P.Karst. - Betula sp.
\+ Populus arcularius/Batsch/:Fr. - Populus sp.
\+ Polyporus badius /S.F.Gray/Schw. - Tilia sp.
\+ Polyporus lentus Berk. - Quercus sp.
Polyporus squamosus/Huds./:Fr. - Acer sp.

+ Polyporus varius/Pers./:Fr. - Fagus sp.
+ Pycnoporus cinnabarinus/Jacq.:Fr./P.Karst. - Carpinus sp.
+ Rigidoporus late-marginatus/Dur.et Mont.in Mont./Pouz.- Robinia sp.
Rigidoporus obducens/Pers./Pouz. - Acer sp.,Aesculus sp.
Rigidoporus populinus/Schum.:Fr./Pouz. -Acer sp.,Aesculus sp.
+ Schizopora radula/Pers.:Fr./Hallenb. -Aesculus sp.,Prunus sp.
Spongipellis spumeus/Sow.:Fr./Pat. - Acer sp.,Aesculus sp.
+ Trametes gibbosa /Pers.:Fr./Fr. - Aesculus sp.
Trametes suaveolens /Fr./Fr. - Salix sp.
Trametes trogii Berk. in Trog. - Populus sp.
Trametes unicolor /Bull.:Fr./Pilát - Acer sp.
+ Trichaptum fuscoviolaceum/Ehrenb.:Fr./Ryv. - Picea sp.
+ Tyromyces balsameus /Peck/Murrill - Catalpa sp.

Z uvedených prehľadov je zrejmé závislosť na jednom druhu drevín viny / na jednom rode dreviny/, teda úzka špecializácia.

Literatura:

Gáper J./1990/:Databanka drevokazných húb v sídlach Slovenska. Manuscript. Depon.apud auct.

Jan G á p e r :Wood-destroying fungi associated with various groups of woody plants in settlements of Slovakia.

From the dendrocultural point of view it is very important to know on which woody plants the polypore occurs.
The field study in 141 towns and rural districts from all parts of Slovakia was made by author from 1982 to 1990 and by others. 49 species of fungi /Polyporales s.l./ are treated in detail with regard to their host relations. Most of them are confined to a single genus or species of host.

ROZŠÍŘENÍ A EKOLOGIE CHOROŠE SMOLONOŽÉHO NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

Tomáš K u k u l k a

Choroš smolonohý - Polyporus badius/Pers./Schw./=P.picipes Fr,, = Polyporellus picipes /Fr./P.Karst./ roste většinou na mrtvých kmenech a pařezech listnáčů,zvláště na starých stromových vrbách.Byl ovšem sbírán i na jiných dřevinách,např. na různých druzích topolů/Populus/,dubů/Quercus/,jasanů /Fraxinus/,jilmů /Ulmus/a olší /Alnus/,dále pak na buku /Fagus sylvatica/,jírovci /Aesculus hippocastanum/,bříze /Betula sp./ a habru /Carpinus betulus/. Ačkoliv vrby /Salix sp.div./jsou u nás hojně rozšířené,přesto počet známých lokalit choroše smolonohého není na této dřevině příliš velký. Je to zřejmě proto,že houba fruktifikuje převážně v oblasti teplomilné květeny,např. ve středních Čechách na jižní Moravě a na jihozápadním Slovensku,hlavně v kolinním a planárním stupni/tj. v nížině a pahorkatině/.Plodnice vytváří nejčastěji v srpnu a v září. ty však na hostitelské dřevině vytrvávají až do zimy, někdy i déle.

Podle Kotlaby /1984/ je u nás známo 32 lokalit choroše smolonohého v Čechách, 13 na Slovensku a pouze 10 na Moravě/žádné ve Slezsku/.

Choroš smolonohý byl tedy právem považován pro Moravu za druh vzácný a pro Slezsko vlastně za neznámý. V letech 1988-1990 byl však zjištěn na dalších osmi /!/ lokalitách na Moravě a ve Slezsku, z nichž dvě moravskoslezskou hranici jeho rozšíření posunuly výrazně k severu. Údaje o nových nalezištích jsou řazena chronologicky podle dat prvních sběrů, zkratky herbářů jsou MJ pro muzeum Vysočiny v Jihlavě, Herb.T.K. pro soukromý herbář autora.

Třešť, SPR Kloc, 4km SSV od města, 650m n.m., na ležícím kmenu Ulmus glabra, 30.VIII.1988, leg. et det. P.Vampola/MJ 679/88/. - Nové Mlýny, SPR Křivé jezero, 8km SV od Mikulova, 170m n.m., na ležícím kmenu Populus nigra, 26.IV.1989, leg. et det. P.Vampola /MJ 204/89/. - Kobylí, SPR Zézmoníky, okr. Břeclav, asi okolo 200m n.m., na pařezu listnatého stromu, 21.V.1989, leg. R.Schles, det. F.Kotlaba et Z.Pouzar. - Adamov, SPR Habrůvecké bučina, asi 450m n.m., na ležícím kmenu Carpinus betulus, 30.VII. 1989., leg. et det. P.Vampola. - Havířov, asi 2km J od města, mimo les, zahrádkářské kolonie u splavu řeky Lučina, 320m n.m., na kmenu dosud živé Salix sp., 29.X.1989, leg. et det T.Kukulka, rev. 2.V.1990 F.Kotlaba, /Herb T.K./ - první nález pro historické území Slezska /vých. Slezsko/. - Polanka, SPR Polanský les, město Ostrava, 215 m n.m., na ležícím kmenu Praxinus sp., 9.IX.1990, leg. et det. H.Deckerové, T.Kukulka, J.Lederer, /Herb. T.K./ - Újezd, pravý břeh Rokytné, 2 km S od obce, 18 km S od Znojma, 350 m n.m., na ležící větvi Salix fragilis, 17.X.1990, leg. et det P.Vampola /MJ 675/90/. - Telč, Luh, les 1,5 km ZSZ od města, 525 m n.m., na ležícím kmenu listnáče /Populus sp.?/, 14.XI.1990, leg. et det. P. Vampola.

Z uvedeného přehledu je patrné, že nové moravské lokality choroše smolonohého leží převážně v jižní polovině země. Na severní Moravě byl tento druh objeven poprvé až na podzim r.1989, a to nedaleko Havířova / tedy na území Východního Slezska, a pro Slezsko vlastně dosud jediný zaznamenaný sběr/. Jeho výskyt tam si lze vysvětlit poměrně nízkou nadmořskou výškou nalezišť. Nelze přehlédnout ani další skutečnost, kterou je známé pronikání teplomilné květeny včetně mykoflóry Moravskou branou do severněji položených oblastí. Též nelze opomenout lužní charakter porostů podél řeky Odry. Stačí totiž letmý pohled na mapu Ostravska, abychom si uvědomili, že lokalita u Havířova je vzdálena pouhých 20-25 km od soustavy tzv. polanských rybníků se zbytky lužních lesů, a že leží v relativní blízkosti vodních nádrží na Lučině a Stonávce.

Překvapivá série nových nálezů choroše smolonohého v posledních letech letech mně přesvědčuje o tom, že výskyt tohoto druhu není ohrožen.

Za poskytnutí informací o lokalitách srdečně děkuji dr.Františku Kotlabovi, CSc. z Botanického ústav ČSAV v Průhonicích a p.Petru Vampolovi z Muzea Vysočiny v Jihlavě.

Tomáš K u k u l k a: Occurence and ecology of Polyporus badius/Pers./ Schw. in Moravia and Silesia /Czechoslovakia/.

MAKROMYCETY SLOVANSKÉHO ÚDOLÍ V PLZNI

Václav L o u d a

Slovanské údolí je údolím Vejprnického potoka, vlévajícího se v Plzni do Mže v západní části města v nadmořské výšce okolo 320m. Čtverec botanického mapování 6246 a,c/. V letech 1985-1990 jsem zde pravidelně sledoval /celkem okolo 100 exkursí/ výskyt makromycetů v úseku od železničního mostu trati Plzeň-Cheb až po osadu Zátiší /část města/, tj. zhruba v délce 1,5 km. Před několika málo desítkami let šlo o neregulovaný tok s poměrně bohatou faunou /pstruh, rak, ondatra/ i flórou /i zástupci čeledi Orchideaceae/. Uvedený úsek/nacházející se zhruba 500m od zdi podniku Škoda/byl postupně po levé straně zcela zasta-

věn rodinnými domky, po pravé straně různou zástavbou okolo silně frekventované silnice Plzeň-Domažlice. Zkoumaný úsek o celkové šíři do 100-150 m je ohraničen pravým břehem Vejprnického potoka a železniční tratí Plzeň-Domažlice.

Jde o svažitý, na sever exponovaný terén, místy narušený zahrádkami, silně znehodnocený občasnými výběhy hospodářských zvířat a velkou frekvencí pohybu obyvatel. Nepříznivě působí i exhalace z hlavní výpadové silnice vedoucí z Plzně na Cheb a hraniční přechod Rozvadov, vedené mezi domky. Hlavní příčinou enormního znehodnocení však je jednak regulace toku potoka a do něj vypouštěný odpad z obcí a závodů na horním a středním toku /takže život v potoce tam takřka vymizel/, jednak exhalace ze Škodovky, pokrývající rostlinstvo vrstvami prachu /o samofení ovzduší látkami z více jak deseti škodováckých komínů nemluvě/. V údolí se často šíří odporný pach, dno potoka je pokryto usazeninami.

Botanicky lze dnes ve stráni nalézt enklávy souvislejších porostů borovice lesní, osiky, dubu, břízy, bezu černého; v jednom bažinném úseku /přítok stoky z hospodářského stavení-jakéhosi chléva/u potoka je několik vrb. Zprava se do potoka vlévá krátký bezejmenný potůček obklopený zejména vrbami a olšemi, okolo něhož jsou v důsledku zemních prací některé holé partie zeminy. Jinak jde o řídní chudý luční porost s jednou význačnější oázou výskytu vřesu.

Smyslem výzkumu bylo zjistit, zda na tak člověkem ovlivněné lokalitě je ještě možno vůbec počítat s větším výskytem makromycetů, a to alespoň co do počtu druhů. Překvapivě se ukázalo, že ano. Níže uvedím z popsané lokality přehled nalezených a určených druhů makromycetů, několik druhů zůstalo bez determinace. S určením některých z nich mi významně pomohl p. František Míka, jemuž touto cestou vřele děkuji.

Přehled nalezených a určených druhů ze Slovanského údolí v Plzni

Ascomycetes

Dasyscyphus virgineus S.F.Gray
Helvella lacunosa Afzel:Fr.
Melastiza chateri/W.G.Smith/Boud.
Otidea concinna /Pers./Sacc.
Tarzetta catinus/Holmsj./Korf et Rogers in Korf

Heterobasidiomycetes

Hirneola auricula-judae /Bull./Berk.

Aphyllophorales

Chondrostereum purpureum/Pers.:Fr./Pouz.
Daedalea confragosa/Bolt.:Fr./Fr.
Daedalea quercina/L./Pers.
Laetiporus sulphureus /Bull.:Fr./Murrill
Phellinus igniarius/L.:Fr./Quél.
Remaria abietina/Pers.:Fr./Quél.
Stereum hirsutum/Willd.:Fr./Pers.
Stereum rugosum/Pers.:Fr./Fr.
Trametes hirsuta/Wulf.:Fr./Pilát
Trametes versicolor/L.:Fr./Pilát

Gasteromycetes

Cyathus olla/Batsch/Pers.
Lycoperdon perlatum Pers.:Pers.
Lycoperdon pusillum /Batsch:Pers./Schum.
Scleroderma verrucosum /Bull./Pers.

Polyporales

Pleurotus ostreatus/Jacq.:Fr./Kumm.
Lentinus lepideus/Fr.:Fr./Fr.

Boletales

Boletus reticulatus Schaeff.
Boletus badius/Fr./:Fr.
Boletus piperatus Bull.:Fr.
Boletus subtomentosus L.
Leccinum aurantiacum/Bull./S.F.Gray
Leccinum scabrum/Bull.:Fr./S.F.Gray
Leccinum versipelle /Fr./Snell
Paxillus involutus/Batsch:Fr./Fr.

Agaricales

Agaricus arvensis Schaeff.
Agaricus bitorquis/Quél./Sacc.
Agaricus semotus Fr.
Agrocybe praecox /Pers.:Fr./Fayod
Amanita crocea/Quél./Kühn.et Romagn.
Amanita fulva Sing.

Amanita muscaria/L.:Fr./Pers.
Amanita rubescens Pers.
Amanita spissa /Fr./Opiz
Amanita vaginata/Bull.:Fr./Vitt.
Calocybe gambosa/Fr./Sing.
Clitocybe candicans/Pers.:Fr./Kumm.
Clitocybe cerussata /Fr./Kumm.
Clitocybe incilis/Fr./Gill.
Clitocybe phyllophila/Fr./Kumm.
Clitopilus prunulus/Scop.:Fr./Kumm.
Collybia asema/Fr.:Fr./Kumm.
Collybia dryophila/Bull.:Fr./Kumm.
Coprinus atramentarius/Bull.:Fr./Fr.
Coprinus comatus/Müll.:Fr./Pers.
Coprinus micaceus/Bull.:Fr./Fr.
Entoloma clypeatum /L./Kumm.
Entoloma sericeum/Bull./Quél.
Flammulina velutipes/Curt.:Fr./Sing.
Hebeloma crustuliniforme/Bull./Quél.
Hygrocybe coccinea/Schaeff.:Fr./Kumm.
Hygrophorus niveus/Scop./:Fr.
Hypholoma fasciculare/Huds.:Fr./Kumm.
Inocybe lacera/Fr./Kumm.
Laccaria amethystea/Bull./Murrill
Laccaria laccata/Scop.:Fr./Berk.et Br. s.l.
Lepiota clypeolaria/Bull.:Fr./Kumm.
Lepista gilva/Pers.:Fr./Pat.
Lepista nebularis/Batsch:Fr./Barmaja
Lepista nuda /Bull.:Fr./Cooke
Lepista saeva /Fr./Orton
Leucopaxillus giganteus/Sow.:Fr./Sing.
Lyophyllum fumosum/Pers.:Fr./Orton
Macrolepiota rhacodes/Vitt./Sing.
Marasmius oreades/Bolt.:Fr./Fr.
Mycena vitrea/Fr./Quél.
Naucoria amarescens Quél.
Panaeolus fimicola/Fr./Quél.
Rickenella fibula/Bull.:Fr./Raith
Strobilurus tenacellus/Pers.:Fr./Sing.
Stropharia aeruginosa/Curt.:Fr./Quél.
Tricholoma argyraceum/Bull./Gill.
Tricholoma imbricatum /Fr.:Fr./Kumm.
Tricholoma terreum/Schaeff.:Fr./Kumm.

R u s s u l a l e s

Lactarius glyciosmus/Fr.:Fr./Fr.
Lactarius flexuosus/Pers.:Fr./S.F.Gray
Lactarius mitissimus /Fr./Fr.
Lactarius necator/J.F.Gmel.:Fr./Pers.
Lactarius pubescens Fr.
Lactarius rufus /Scop.:Fr./Fr.
Lactarius quietus /Fr./Fr.
Russula aeruginea Lindbl.in Fr.
Russula amoenolens Romagn.
Russula chloroides Krombh.
Russula foetens Pers.
Russula ochroleuca Pers.
Russula urens Romell in R.Maire ex Sing.
Russula vesca Fr.

Václav L o u d a : Makromyzeten der Lokalität Slovanské údolí in der Stadt Pilzen /Westböhmen,Tschechoslowakei/.

Die Ergebnisse einer sechsjährigen Erforschung des Vorkommens der Makromyzeten am extrem zerstörten und mit Imissionen belasteten städtlichen Standort sind aufgeführt.

Lékařská mykologie

INVAZÍVNÍ INFEKCE SARCINOSPORON INKIN

Petr P r e g n e r

Chronická granulomatóza, v anglickém písemnictví chronic granulomatous diseases, tvoří heterogenní skupinu chorob, které jsou charakterizovány genetickým defektem funkce granulocytů. Je zde omezena produkce peroxydu, čímž se snižuje obranné schopnost buněk proti infekci kataláza-pozitivními mikroorganismy. Proto je chronická granulomatóza velmi často provázena bakteriálními a mykotickými infekcemi.

18 letý muž s chronickou granulomatózou prodělal od stáří 2 let četná, vážná, bakteriální onemocnění /perikarditidu, jaterní abscesy/ úspěšně léčená chirurgicky, širokospektrými antibiotiky, krevními transfuzemi a drenážemi. Živil se nahodilými pracemi, tesařinou, malováním bytů, opravou vozů, sekáním stavebního dříví v lese. Pro plicní změny byla provedena lobektomie s doléčením amfotericinem B /2g/, transfuzemi bílých krvinek a nakonec itrakonazolem.

V histologických preparátech /barvených HE/ z plíce byly prokázány shluky oválných až subglobózních, silnostěnných buněk /5-8 µm/ s jedním nebo dvěma septy /v rovinách na sebe kolmých/. Stěny byly hyalinní, cytoplasma růžová a modrá. V řezech barvených GMS docházelo k tmavému zbarvení stěn a sept. Vlákna, pučící buňky nebo artrokonidie nebyly nalezeny.

V kulturách vyrostla vláknitá kvasinka, původně určená jako Trichosporon beigelii, ale histologický nález s tímto určením pochopitelně nesouhlasil. Další pokusy na různých půdách ukázaly, že jde o Sarcinosporon inkin. Typické buňky s přepážkami, podobné těm v histologických preparátech, byly nalezeny /bez mycelia/ na krevním cystin-glukózovém agaru a na bramborovém agaru s glukózou /v řetízcích a s myceliem/. Získaný kmen byl porovnán se sbírkovými kulturami ATCC.

Ve sbírkách je celkem 9 izolátů. Jeden byl izolován z kožního projevu krávy v Nigerii, ostatní jsou lidského původu. Jeden údajně pochází z kostní dřeně /prý bez dalších dokladů/, zbývající z kožních projevů člověka. Nálezů bylo víc, ale kultury se nedochovaly.

První nález pod jménem Microsporon brachytomum Oho 1919 pochází z dermatozy skrota pacienta na Formoze. Tehdy se též zdařil experimentální přenos na exkoriovanou, zdravou kůži skrota dobrovolníka. Vzorek kůže z pokusného projevu obsahoval vlákna a shluky sarcinovitě uspořádaných buněk.

Oho /1926/, neznalý demaciového charakteru Sarcinomyces Linder, doporučil jméno Sarcinomyces inkin. Epitet "inkin" znamená dermatozu skrota, tehdy častou u mladých Japonců. 41 let po zprávě Oho uveřejnili Mesones a Dodge /1960/ izolaci ze skrotálních projevů dvou mladých peruánců žijících v Brazilii. Tyto 3 kultury /z Formózy a Brazilie/ se nedochovaly. Carmo-Sousa a ven Uden /1967/ studovali kulturu izolovanou z trichofytického projevu /vyvolaného T.tonsurans/ u portugalské ženy. Zjistili, že kultura odpovídá popisům ztracených kultur S.inkin. Některé struktury považovali za obdobné těm, které jsou známy u rodu Trichosporon. Poněvadž rodové jméno Sarcinomyces mělo být užito jen pro demaciovou houbu, převedli S.inkin do rodu Trichosporon a portugalský izolát označili jako neotyp Trichosporon inkin /Oho/ Carmo-Sousa et van Uden 1967 /ATCC 18020/.

Arnold a Ahearn /1972/ popsali izolát z kožního projevu v Ohiu pod jménem Prototheca filamenta, poněvadž vytvářel "sporangia" a "aplanospory" jako achlorofylní řasa Prototheca. Jiní autoři zjistili, že jde o houbu, nikoliv řasu. King a Jong /1975/ porovnali P.filamenta s T.inkin a zjistili, že obě kultury patří do téhož rodu, ale nikoliv do rodu Trichosporon. Vytvořili proto nový rod Sarcinosporon s druhem S. inkin. Další komplikací bylo vytvoření nového rodu Fissuricella /Pore et al.1977/ pro Prototheca filamenta. Některé nové údaje autorů o sbírkových i nových kulturách /6 z chorobné i zdravé kůže v USA/ nesouhlasí s dosavadními a jsou důvodem k vytvoření tohoto rodu. Šlo snad o záměnu kultur,

odlišnou laboratorní techniku či rozdílné hodnocení výsledků? Otázka není vyřešena. Přesto poslední katalog sbírek ATCC uvádí izoláty P.filamenta pod jménem Sarcinosporon inkin. Kenney et al./1990/ revidovali některé kmeny S.inkin ATCC a skutečně nalezli mezi nimi řadu rozdílů, které však prý nepřesahují hranice druhu. Na vysvětlenou nutno poznamenat, že řasy rodu Prototheca a jimi vyvolané onemocnění /prototékózy/ skutečně existují, nikoliv však P.filamenta.

Literatura

Carmo-Sousa do L.et Uden van N./1967/: Reisolation of Sarcinomyces inkin and its transfer to the genus Trichosporon.- Mycologia, New York, 59:653-657. - Fragner P./1990/: Trichosporon cutaneum.- Mykol.Listy, Praha, 40:12-13. - Kenney R.T., Kwon-Chung K.J.et al./1990/: Invasive infection with Sarcinosporon inkin in a patient with chronic granulomatous disease.- Amer.J.Clin.Path., Philadelphia, 94:344-350. - Pore R.S., D'Amato R.F.et Ajello L./1977/: Fissuricella gen.nov.: a new taxon for Prototheca filamenta.- Sabouraudia, Edinburgh, 15: 69-78.

Petr F r a g n e r : Invasive infection with Sarcinosporon inkin.- /Review./

SACCHAROMYCES CEREVISIAE JAKO PATOGEN

Petr F r a g n e r

Nejvýznamnější průmyslovou kvasinkou, užívanou ve výrobě pečiva, piva a vín je nepochybně geopolitní Saccharomyces cerevisiae Meyen ex Hansen 1883. V přírodě se vyskytuje na různých substrátech, především na ovoci a v kvasících ovocných šťávách. U člověka ji proto často nalézáme v ústech a v trávicím systému. Pro člověka a pro laboratorní zvířata byla vždy považována za nepatogenní, ale v poslední době přibývá důkazů, že se v některých případech na lidských onemocněních účastní.

Aucott et al./1990/ uvedli tři případy invazívní infekce S.cerevisiae z Ohia /USA/ a shrnuli dalších 14 z anglosaského písemnictví. Většinou šlo o pacienty postižené ještě jinou, vážnou chorobou. Stručně uvedeme zmíněné tři případy.

1/ - U 68 letého muže s myeloidní leukémií byly zjištěny plicní infiltráty. Ve vzorcích odebraných při bronchoskopii byly mikroskopicky i kultivačně prokázány S.cerevisiae a koaguláza-negativní stafylokoky. Při otevřené biopsii plic zjištěna pneumonitis s granulómy obsahujícími pučící kvasinkové buňky. Kultivační nález byl stejný. Pacient byl léčen amfotericinem B /30 mg denně v celkové dávce 560 mg/ a potom ketokonazolem. Podle rtg vyšetření plicní infiltráty vymizely.

2/ - 62 letá žena s rakovinou pankreatu trpěla mnohočetnými bakteriálními abscesy jater a polymikrobiální sepsí, léčenou širokospektrými antibiotiky. Z drenáže nových abscesů jater byly vypěstovány Saccharomyces cerevisiae a Candida parapsilosis. Později teplota stoupá na 38,7°C a v hemokulturách se objevuje S.cerevisiae. Po léčení amfotericinem B je nemocná bez teplot a její stav je stabilní. Dva týdny nato umírá na enterokokovou sepsi.

3/ - 65 letá žena s 9 let trvající idiopatickou pancytopenií s hypoplazií kostní dřeně, léčenou mj. nejméně 20 krevními transfuzemi, trpěla pneumonií léčenou antibiotiky. Také byla provedena splenektomie. V biopsii kostní dřeně nalezeny

acidorezistentní tyčky a proto byly nasazeny isoniazid a rifampin. Později teplota vystupuje na 39°C a nemocná umírá. V pitevním materiálu z plic, mediast.uzlin, ledvin, střeva a z krve byl vypěstován S.cerevisiae, ze srdce a z perikardu neurčený Aspergillus.

Z celkového počtu 17 případů, někdy dobře dokumentovaných a průkazných /jindy méně dobře/ plyne poučení, aby nálezy S. cerevisiae v lidských onemocněních nebyly brány lehkovážně. V našem materiálu - kromě evidentně náhodných nálezů v ústech a trávicím systému - se S.cerevisiae vyskytoval někdy ve velkém počtu zárodků při kolpitidách /asi 6% ze všech mykologicky pozitivních případů/.

Literatura

Aucott J.N., Fayen J.et al./1990/: Invasive infection with Saccharomyces cerevisiae: report of three cases and review.- Rev.Inf.Dis., Chicago, 12:406-411.

Petr F r a g n e r : Saccharomyces cerevisiae as pathogen.- /Review/.

A N T I M U T A G E N N Í Ú Č I N E K H U B

Václav Š a š e k

V plodnicích některých jedlých hub byly nalezeny četné látky příznivě působící na lidský organismus, jejich účinky jsou dosti rozmanité. Mám na mysli látky antibiotické povahy, s protirakovinnou účinností, látky snižující hladinu cholesterolu v krevním séru a příznivě ovlivňující krevní tlak a pod. Dále pak jsou to účinky, ke kterým dochází při pravidelném požívání některých druhů hub, které nejsou zatím podloženy nějakou izolovanou chemicky definovanou látkou, a které tradice charakterizuje jako celkové zlepšení životní aktivity lidského organismu. Z tohoto hlediska je nejvíce znám houževnatec jedlý - Lentinus edodes/Berk./Sing., jehož příznivým účinkům na zdravotní stav člověka věnoval Mori /1974/ celou knížku. Lze předpokládat, že v houbách se nacházejí ještě další látky příznivě působící na lidský organismus, které ještě nebyly nalezeny, protože nás nenapadlo je v houbách hledat. Příkladem je práce, kterou nedávno publikoval Grüter et al./1990/ o antimutagenních účincích hub. Výzkum vycházel ze skutečnosti, že obvyklá lidská strava obsahuje četné mutagenní látky buď přírodního charakteru /flavonidy, furany, hydraziny/, popř. vzniklé v průběhu přípravy jídla /např. produkty pyrolysy aminokyselin a cukrů/, a že vedle nich existují látky zvané antimutageny, které inhibitují spontánní nebo indukované reakce.

Antimutageny již byly nalezeny v některých potravinách rostlinného původu/kyselé zelí, čaj, rostlinná vláknina/, dokonce i v houbě Lentinus edodes. Izolace antimutagenu z této houby však byla komplikována jeho tepelnou labilitou /Kada 1981/.

Antimutagenní aktivita byla rovněž zjištěna v plodnicích některých v přírodě rostoucích hub /Pannan et al.1989/. Grüter et al./1990/ sice ještě rovněž chemicky neidentifikovali jimi nalezený mutagenní faktor, ale některé jejich poznatky si zaslouží podrobnější zmínku. Pokusy prováděli in vitro s použitím bakterie Salmonella typhimurium, a to tak, že u bakterie zvýšili četnost vzniku mutantů rezistentních na 8- azaguanin pomocí známých mutagenních látek / aflatoxin B_1, 2-nitrofluoren, N-methy-N-nitro-N-nitrosoguanidin a pod./. V dalších pokusech pak zjišťovali snížení četnosti vzniku mutantů pomocí případvků extraktů z plodnic hub. Hlavním modelem byl Craterellus cornucopioides/L.:Fr./ Pers. a antimutagenní preparát připravili extrakcí etanolem ze suše-

ných plodnic. Zjistili, že látka je termostabilní a že patří do skupiny tzv. desmutagenů, tj. takových, které mutagen přímo inaktivují. Dalším významným výsledkem zmíněných autorů je, že obdobnou antimutagenní aktivitu nalezli i v dalších houbách, jimiž byly druhy Agaricus abruptibulbus /=A. essettii/, A. bisporus, Cantharellus cibarius, Lactarius lilacinus, Lyophyllum connatum a Boletus chrysenteron. Nelze tedy vyloučit, že tato dosud málo prozkoumané a možná perspektivně prakticky významné biologická aktivita je u makromycetů více rozšířená.

Literatura

Grüter A., Friederich U. and Würgler F.E./1990/: Antimutagenic effects of mushrooms. Mutation Res. 231:243-249.

Hannan M.A., Al-Dakan A.A., Aboul-Enein H.Y. and Al-Othaimeen A.A. /1989/: Mutagenic and antimutagenic factor/s/ extracted from desert mushroom using different solvents. Mutagenesis 4:111-114.

Kada T./1981/: Recent research on environmental mutagens. Nippon Nogeikagaku Kaishi /J. Agric. Biol. Chem. Soc. Japan/ 55:597-605.

Mori K./1974/: Mushroom es health foods. Japan Publications, Inc. Tokyo.

Václav Šašek : Antimutagenic effect of fungi

A review on antimutagenic activity of some macromycetes as a new phenomenon recently described. Extracts from fruit-bodies of some fungal species posses the ability to inhibit the mutagenicity of some common mutagens.

K RIZIKU PROFESIONÁLNÍ INFEKCE PŘI PRÁCI S POTENCIONÁLNĚ PATOGENNÍMI MIKROSKOPICKÝMI HOUBAMI

Miloš Otčenášek

Dotazy, se kterými se obracejí "klasičtí" mykologové na pracovníky lékařské mykologie a které se týkají možností infekce při práci s mikroskopickými houbami, svědčí o malé informovanosti o rizikových faktorech této profese. Mikroskopické houby jako tradiční objekty výzkumu zaměřeného např. taxonomicky, fysiologicky nebo geneticky, jsou v současné době též předmětem komerčního zájmu: jejich praktické využití - mnohdy až průmyslových dimenzí - ve významných biotechnologických procesech rozšiřuje síť pracovišť, kde jsou studovány vlastnosti kultur, vybírány kmeny pro velkokapacitní kultivace apod. Pracovníci, kteří denně manipulují s těmito organismy, by si měli být vědomi skutečnosti, že práce v mykologických laboratořích znamená vždy určitý stupeň rizika. Podle studie, kterou publikoval Di Salvo/1987/, bylo např. ze 4000 evidovaných laboratorních infekčních onemocnění způsobeno 9% houbami. Zatímco lékařské mykology postihlo pouze 12% ze zaznamenaných laboratorních mykóz, klasičtí mykologové byli postiženi více než trojnásobně. Svědčí to při nejmenším o lepších technických možnostech ochrany lékařských mykologů před infekcemi v laboratorním prostředí a o tom, že si nebezpečí možné infekce lépe uvědomují.

Druhové spektrum mikromycetů, které za určitých podmínek ohrožují zdraví člověka, se neustále rozšiřuje a do centre pozornosti se dostávají houby považované dříve za zcela nepatogenní. Rozšiřování spektra druhů hub popisovaných jako původci lidských onemocnění, souvisí zřejmě s nárustem té části populace, u které lze zaznamenat poruchy imunokompetence v nejširším smyslu. Variabilita virulence u jednotlivých kmenů agens je v tomto ohledu až sekundární.

U pracovníků v nelékařských mykologických laboratořích přichází v úvahu ze tří známých způsobů akvizice mykotické infekce - přímý kon-

takt, traumatické perkutanní inokulace a inhalace - především poslední uvedený způsob. Nechtěná kontaktní infekce /kůže/je sice relativně častá při práci s dermatofyty, ale tyto houby jsou většinou považovány za patogenní organismy. K perkutánní inokulaci houbového organismu, resp. k jejímu implantování do podkoží, svalové tkáně nebo krevního oběhu, může vzácně dojít např. při píchnutí očkovací jehlou.

V následujícím přehledu vycházíme z naší publikace uveřejněné před několika lety /Otčenášek a Dvořák 1985/ a uvádíme abecední seznam druhů, které jsou známy jako potenciální původci mykóz průdušek a plic. Většinou jde o kosmopolitně rozšířené půdní organismy, tvořící také významnou složku vzdušné mykoflóry:

Absidia corymbifera
Aspergillus amstelodami, A. caesiellus, A. candidus, A. carneus, A. flavus, A. fumigatus, A. nidulans, A. niger, A. oryzae, A. penicilloides, A. versicolor
Bauveria bassiana
Cladosporium carrionii
Fusarium moniliforme, F. oxysporum. F. solani
Mucor ramosissimus
Paecilomyces lilacinus
Penicillium commune, P. spinulosum
Rhizomucor pusillus
Rhizopus arrhizus, R. microsporus, R. m. var. rhizopodiformis, R. oryzae
Scopulariopsis brumptii

Možnost úspěšné profesionální inhalační infekce je determinována, jako u všech onemocnění působených oportunními organismy, vlastnostmi původce a stavem potenciálního hostitele. Příkladem "vhodných" mikromycetů jsou aspergilly, jejichž spory produkované ve velkém množství jsou dobře přizpůsobené vzdušnému rozsevu: jsou lehké, silnostěnné, odolné vůči vysychnutí a svou velikostí /≤ 8um/ umožnují vdechnutí až do plic. Zdravý člověk, jedinec s plně kompetentními mechanismy místní i celkové imunitní obrany, je proti tomuto způsobu infekce odolný. Jeho přirozená rezistence vychází především ze samočistící schopnosti bronchů a plic. Mukociliární aparát /hlen a řasinky na sliznici průdušnice, průdušek i průdušinek/ se postará o vyloučení vniklých elementů, které jsou "vrácený" do hltanu, spolknuty nebo vykašlány. Spory vniklé až do plicních sklípků jsou zneškodněny buněčnou obrannou - fagocytovány alveolárními makrofágy a odstraněny lymfatickou drenáží.

Při narušení anatomických bariér/sliznic/ a omezení jejich normální biologické aktivity však vnímavost k inhalační infekci stoupá. Vnitřní rizikové faktory mohou být zkombinovány s faktory vnějšími /masivní, forzírované vdechnutí velkého množství spor/ a laboratorní pracovník je za těchto okolností bezprostředně ohrožen. K snížení obranyschopnosti rizikové osoby způsobené narušením bariérových mechanismů nebo celulární a humorální imunity, dochází u celé řady onemocnění. K inhalačnímu infektu houbami predisponují především diabetici, jedinci s chronickou bronchitidou /kuřáci/, bronchiálním astmatem, osoby dlouhodobě léčené antibiotiky nebo glukokortikoidy, rekonvalescenti po operacích, zeslabujících onemocněních apod. Velmi rizikovou skupinu představují také osoby se srdečními nebo cévními náhradami/implantace a pomnožení houby po vstupu do krevního řečiště v biologicky aktivním prostředí umělých chlopní atd./. Nelze opomenou ani těhotné ženy. Výčet těchto nemocí a stavů není úplný, ale zhruba vymezuje, jaké by měly být zdravotní požadavky na pracovníky mykologických laboratoří.

Kromě mykóz mohou být potenciálně patogenní houby vyvolávat u vnímavých jedinců také alergické stavy. Opakované inhalační expozice může vést k vzniku přecitlivělosti, projevující se až symptomy astmatu. Jindy jednorázová inhalace velkého množství spor je schopna vyvolat plicní mykotoxikózu, imitující akutní respirační onemocnění. Výraznými alergenními vlastnostmi disponují zejména některé druhy rodu Aspergillus, Fusarium a Penicillium.

Smyslem tohoto příspěvku rozhodně není vyvolávat u zainteresovaných skupin mykologů obavy z profesionální laboratorní infekce. Potenciální schopnost uvedených hub působit patologické stavy je naštěstí velmi vzácně provázena jejich úspěšným patogenním uplatněním. Je však třeba, aby si laboratorní pracovníci uvědomili existenci takové možnosti a rizikové faktory se při své práci snažili snížit na minimum. Výčet zásad bezpečné laboratorní techniky, omezující možnost profesionální infekce se vymyká rozsahu této informace. Klasický mykolog nemusí respektovat všechna opatření, závazná pro laboratoře lékařské mykologie a podrobně uváděná i v naší literatuře /Otčenášek et al. 1990/. Některé zásady - např. denní omývání pracovních stolů, pravidelný úklid, znemožňující víření prachu, opatrné manipulace při vypalování očkovacích kliček, opatření k eliminaci vzniku vzdušných proudů v laboratoři a dodržování obecně hygienických návyků - by měly být naprostou samozřejmostí.

Literatura

Di Salvo A.F./1987/: Mycotic morbidity - an occupational risk for mycologists. Mycopathologia 99:147-153. /1987/

Otčenášek M., Dvořák J.: Houby infikující člověka. Taxonomie původců humanních mykóz v abecedním přehledu. Čes. Mykol., Praha, 39:155-164.

Otčenášek M., Hejtmánek M., Manych J., Tomšíková A./1990/: Vyšetřovací metody při mykotických onemocněních. -Mikrobiologické vyšetřovací metody sv. 12. 152p., Avicenum Praha.

Miloš O t č e n á š e k :

Occupational infection risk by treatment of potential pathogenous micro-fungi.

DISEMINOVANÁ DAKTYLARIÓZA U ČLOVĚKA

Petr F r a g n e r

V šedesátých a sedmdesátých letech byly v USA zaznamenány rozsáhlé epizoocie encefalitidy krůtí drůbeže a brojlerových kuřat /Georgová et al.1964, Blalock et al.1973, Ranck et al.1974/. Původce byl popsán jako Diplorhinotrichum gallopavum W.B.Cooke 1964 in Georg, Bierer et Cooke /Sabouraudia 3:239-244/. Později byla tato houba známa pod jménem Dactylaria gallopava /W.B.Cooke/ Ehett et Kendrick 1968 /Can.J.Bot. 46:1253-1257/, které se ještě dnes hojně užívé, ačkoliv bylo už nahrazeno dalším a méně známým Ochroconis gallopavum /W.B. Cooke/ de Hoog 1983 in Howard et al./Fungi pathogenic for humans and animals, New York-Basel, p.181/ nebo Dactylaria constricta /Abbott/ Dixon et Salkin 1986 var.gallopava /Cooke/ Salkin et Dixon 1987 /Mycotaxon 29:377-381/. S tímto druhým jménem však Sekhon et al./1990/ rozhodně nesouhlasí, poněvadž D.gallopava má zcela jiné antigenní složení než Scolecobasidium constrictum Abbott 1927 a také jejich fyziologické vlastnosti jsou odlišné; oba druhy se podobají pouze morfologií konidií a jejich konidiogenezí - a to je trochu málo! Z toho pohledu také asi není příliš odůvodněné zařazení D.gallopava do rodu Ochroconis de Hoog et von Arx.

U člověka byla D.gallopava prokázána jednou v podkožním abscesu při akutní myeloblastické leukémii v Japonsku /Fukushiro et al.1986/. Druhé lidské onemocnění představuje diseminovanou infekci u diabetického pacienta s lymfocytární leukémií v USA /Terreniová a spol.1990/. Zdá se, že o stejném případu bylo referováno již roku 1986 /cit.Sekhon et al.1990/.

Stručně uvedeme tento druhý případ. 62 letý důchodce, dříve inženýr ocelářské společnosti, trpící 20 let trvajícím diabetem, žil na pobřeží Jižní Karoliny. Zabýval se tenisem, plováním ve člunu a rybařením. Roku 1982 zjištěna lymfocytární leukémie, která byla intenzívně léčena chemoterapií. Nemocný kašlal a měl mírnou horečku neznámého původu. V červenci 1985 byl nalezen infiltrát v levé plíci a dutina o průměru asi 2 cm. Podle bronchoskopické biopsie šlo o infekci Pneumocystis carinii. Poněvadž stoupl počet leukocytů, byla změněna kombinace chemoterapie. Nemocný byl somnolentní a počítačová tomografie mozku ukázala mnohočetné, drobné abscesy v obou mozkových hemisférách. Léčen četnými antibiotiky. Zemřel v srpnu 1985. Při pitvě zjištěny abscesy v plicích, játrech, ledvinách, slezině a v mozku. Ve všech těchto tkáních byly prokázány houbové elementy. P.carinii histologicky neprokázána. D.gallopava vypěstována ante mortem ze sputa a z bronchiálních laváží, při autopsii z mozku.

V histologických preparátech z projevů krůt a kuřat byla nalezena světle žlutá, "dematiová", větvená vlákna dosti nepravidelného průměru, 1,2 - 2,4 /-3,5/ um. V preparátech z japonského, podkožního projevu byly zjištěny "dematiové", septované, větvené hyfy, některé složené ze silnostěnných buněk. V preparátech ze tkání /plíce, játra, ledviny, slezina, mozek/ amerického případu diseminovaného onemocnění byly prokázány septované, větvené, žlutozlaté až světle hnědé hyfy a větší vejčité buňky. Rozměry neuvedeny, připojeny fotografie /HE a GMS/.

Terreniová et al./1990/ upozorňují na nápadně častý výskyt D.gallopava v jihovýchodní části USA: první nálezy u drůbeže /Georgová et al.1964/ a další /1971/ pocházely rovněž z Jižní Karoliny /Bishopville a York/. Pacient neměl kontakt s drůbeží, žil v přírodě.

Literatura

Blalock H.G., Georg L.K. et Derieux W.T./1973/: Encephalitis in turkey poults due to Dactylaria /Diplorhinotricum/ gallopava - a case report and its experimental reproduction.- Avian Dis. 17:197-204. - Fukushiro R., Udagawa S. et al./1986/: Subcutaneous abscesses caused by Ochroconis gallopavum.- J.Med.Vet.Mycol., Abingdon, 24:175-182. - Georg L.K., Bierer B.W. et Cooke W.B. /1964/: Encephalitis in turkey poults due to a new fungus species /Diplorhinotrichum gallopavum/.- Sabouraudia, Edinburgh, 3: 239-244. - Ranck F.M., Georg L.K. et Wallace D.H./1974/: Dactylariosis - a newly recognized fungus disease of chickens.- Avian.Dis.18:4-20. - Sokhon A.S., Pedhye A.A. et al./1990/: Antigenic relationship of Dactylaria gallopava to Scolecobasidium constrictum.- J.Med.Vet.Mycol., Abingdon, 28:59-66. - Terreni A. A., DiSalvo A.F. et al./1990/: Disseminated Dactylaria gallopava infection in a diabetic patient with chronic lymphocytic leukemia of the T-cell type.- Amer.J.Clin.Path., Philadelphia, 94: 104-107.

Petr F r a g n e r : Disseminated dactylariosis in a man.- /Review./

DEGRADACE AROMATICKÝCH LÁTEK ZNEČIŠŤUJÍCÍCH ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ POMOCÍ LIGNIKOLNÍCH BASIDIOMYCETŮ

Václav Šašek

Znečištění přírody chlorovanými aromatickými látkami a polycyklickými aromatickými uhlovodíky vyvolévé vážné ekologické škody. Tyto látky se do přírodního prostředí dostávají někdy nejen v důsledku nehod průmyslových či zemědělských zařízení, ale též soustavně jako průmyslový odpad, chemizací zemědělství a jako důsledek spalovacích procesů. Výše zmíněné typy látek se vyskytují v atmosféře, půdě, povrchových i podzemních vodách. Jsou to látky toxické a protože jsou lipofilní, mohou se bromadit v potravinovém řetězci. Cesty, jimiž se do životního prostředí dostávají, jsou rozmanité. Polycyklické aromatické uhlovodíky v důsledku zpracování olejů, dehtů a uhlí, polychlorované bifenyly tím, že tvoří součást chladících medií pro transformátory, pesticidů, změkčovadel umělých hmot a některých nátěrových materiálů, dioxiny z popílku spaloven a elektráren, chlorofenoly jako součást pesticidů a materiálů pro ochranu dřeva.

Společným znakem uvedených aromatických látek je jejich resistence; je-li jimi prostředí znečištěno, jejich rozklad činností přirozené mikroflóry může trvat léta. Např. Neidhard a Hermann/1987/ uvádějí, že k rozkladu dioxinů v zahradní půdě je potřeba několik set let. Kromě toho aromatické látky, pokud se dostanou do půdy, nejsou zpravidla úplně degradovány, ale zabudovány do humusových složek. Bartha/1981/ zjistil, poté co přidával do půdy chlorované arométy, že přirozenou půdní mikroflórou byly převážně zabudovány do vysokomolekulární frakce huminových kyselin. Obecně lze říci, že rozklad aromatických látek bakteriemi je proces pomalý a často končící pouze hydroxylací původní sloučeniny.

Na druhé straně basidiomycety, které v přírodě působí bílou hnilobu dřeva, mají jednu mimořádnou schopnost - štěpit lignin, jeden z nejresistentnějších přírodních polymerů. Lignin obsahuje četné substruktury, které se nacházejí i v molekulách zmíněných aromatických polutantů. Avšak tuto enzymatickou vybavenost hub bílé hniloby nelze využít např. k dekontaminaci půd jejich pouhým přenesením ze dřeva do půdy. Nejsou totiž schopny konkurovat autochtonní půdní mikroflóře a kromě toho příslušné enzymatické aktivita se projeví pouze v případě aktivního růstu na nějakém lignocelulosovém substrátu. Obejít tyto skutečnosti však není složité. Hüttermann et al. /1988,1989a,b/ předpěstovali houbu na lignocelulosovém substrátu /slámě/ a pak ji vnesli do kontaminované půdy. Houba pokračovala v růstu a v rozkladu slámy, čímž si uchovala příslušnou enzymatickou aktivitu, a extracelulární ligninolytické enzymy současně rozkládaly aromatické látky v okolní půdě. Jak zjistila Loske et al./1990/ houbové vlákna pronikají z lignocelulosového substrátu do okolní půdy.

Úspěšný pokus s degradací polychlorovaných bifenylů /PCB/ na jedné lokalitě v Utahu /USA/, kde byla půda znečištěna transformátorovým olejem popsal Weid/1990/. Za dva měsíce po zaočkování houbou bílé hniloby poklesla ve vrchní vrstvě půdy kontaminace PCB o 44%, zatímco u kontrolních nezaočkovaných vzorků k žádnému poklesu nedošlo.

Lignocelulosový substrát prorostly houbou bílé hniloby byl dokonce úspěšně vyzkoušen jako součást biofiltru, který byl použit k dekontaminaci znečištěného vzduchu. Mezi polutanty byla i směs chlorofenolů,

které byly filtrem kompletně odstraněny/Majcherczyk et al.,1990 /.

V čem je problém? Protože tento směr výzkumu začal teprve před několika málo lety,je zatím málo údajů jak z hlediska biologického,tak chemického.Z mnoha set druhů basidiomycetů,které v přírodě působí bílou hnilobu dřeva,bylo zkoušeno jen několik a podrobněji studován pouze jeden druh- Phanerochaete chrysosporium Burds.

P.chrysosporium je objektem soustředěného výzkumu od roku 1983,kdy byly u této houby nalezeny extracelulární enzymy přímo se podílející na štěpení molekuly ligninu /Glenn et al.,1983/Tien et Kirk 1983/.Protože kultivační podmínky vhodné pro aktivitu ligninolytických enzymů již byly známy /Kirk et al.1977/,/houba se osvědčila při odbarvování odpadních vod z procesu výroby papíroviny,které obsahují různě velké fragmenty chlorovaného ligninu,Sundman et al.1981, Ruyn et al.1985/, bylo logické,že tato houba byla vybrána jako model pro degradaci jiných chlorovaných aromátů znečišťujících životní prostředí. Bumpus se spolupracovníky /Bumpus et al.1985,Bumpus et Aust 1986,Bumpus 1989, Ryan et Bumpus 1989/ v laboratorních podmínkách prokázali degradaci většího počtu toxických aromatických látek zahrnujících benzpyreny,DDT,v různé míře chlorované bifenyly a dioxiny a polycyklické aromatické uhlovodíky.

Co z toho vyplývá? Naskýtá se možnost biotechnologického využití kultur lignikolních bazidiomycetů k očištění životního prostředí od mnohých významné škodlivých polutantů. Československo patří mezi země s nejvíce znečištěným životním prostředím.Použití hub k dekontaminaci znečištěných půd by bylo ekonomicky velmi významné a ukázalo by nový, hospodářsky využitelný potenciál hub a tím i možnost jejich studia,tedy mykologie. Praktické aplikace by byla zřejmě levné a jednoduchá. Příslušnou houbou prorostlý lignocelulosový substrát /jehož výroba by mohla být obdobné jako výroba substrátu pro pěstování hlívy ústřičné či jiných dřevokazných jedlých hub/ by se promíchával nebo zaorával do půd výrazně znečištěných uvedenými látkami. Analyticky by se stanovoval pokles koncentrace příslušných látek v půdě. Pokud by bylo možno využít vyplozený substrát pro pěstování hlív či jiných druhů jedlých hub,byl by proces ještě jednodušší a levnější. Realizace tohoto lákavého a na pohled jednoduchého projektu je však podmíněna ještě jednou věcí: získat více poznatků o degradačních schopnostech většího souboru lignikolních basidiomycetů,aby bylo možno vybrat druh/nebo kmen/s nejvhodnějšími vlastnostmi. Lze totiž předpokládat,že v množství druhů basidiomycetů s ligninolytickou aktivitou existují vedle P.chrysosporium další druhy stejné nebo ještě lépe enzymaticky vybavené,jejichž znaky umožní větší výběr pro rozklad určitých aromatických látek v určitých půdách.

Literatura

Bartha R./1981/:Fate of herbicide-derived chloroanilines in soil.J.Agric.Food Chem. 19:380-381.

Bumpus J.A./1989/:Biodegradation of polycyclic aromatic hydrocarbons by Phanerochaete chrysosporium.Appl.Environ.Microbiol.55:154-158.

Bumpus J.A.,Tien M.,Wright D.and Aust S.D./1985/:Oxydation of persistant enviromental pollutants by white rot fungus.Soience 228: 1434-1436.

Bumpus J.A. and Aust S.D./1986/:Biodegradation of enviromental pollutants by the white rot fungus Phanerochaete chrysosporium:involvment of the lignin degradation systems. BioEssays 6:166-170.

Glenn J.K.,Morgan M.A.,Mayfield M.B.,Kuwahara M.and Gold M.H./1983/: An extracellular H2O2-requiring enzyme preparation involved in lignin biodegradation by the white rot basidiomycete Phanerochaete chrysosporium. Biochem.Biophys.Res.Commun. 114: 1077-1083.

Ruyn V.B.,Chang H.-m.,Joyce T.W.and Kirk T.K./1985/:Declorination of chloro-organics by a white rot fungus. TAPPI 68:98-102.

Hütterman A.,Loske D.and Majcherczyk A./1988/:Der Einsatz von Weiss -

fäulenpilzen bei der Sanierung besonders problematischer Altlasten. p-713-726 in K.J.Thome-Kozmiensky/ed./:Altlasten 3,EF-Verlag Berlin.
Füttermann A.,Loske D.,Majcherczyk A.,Zadražil F.,Waldinger P. and Lorson H./1989a/: Dekontaminierung von PAK belasteten Böden durch Einsatz von Pilz-Stroh-Gemisch, p.479-488,in K.J.Thome-Kozmiensky /ed./:Altlasten 3, EF-Verlag,Berlin.
Füttermann A.,Loske D. and Majcherczyk A./1989b/:Biologischer Abbau von Organochlorverbindungen im Boden,Wasser und in der Abluft. VDI Berichte 745:911-926.
Loske D.,Füttermann A.,Majcherczyk A.,Zadražil F.,Lorsen H. and Waldinger P./1990/: Use of white rot fungi for the clean-up of contamined sites,p. 311-322 in:M.P.Coughlan and M.T.A.Collaco /eds./ Advances in biological treatment of lignocellulosic materials. Elsevier,London and New York.
Majcherczyk A.,Braun-Lüllemann A. and Füttermann A./1990/:Biofiltration of polluted air by a complex filter based on white rot fungi growing on lignocellulosic substrates,p.323-329 in.:M.P.Coughlan and M.T.A.Collago/eds./:Advances in biological treatment of lignocellulosic materials. Elsevier.London and New York.
Neidhard P.and Herrmann M./1987/:Abbau,Persistanz,Transport polychlorierter Dibenzodioxine und Dibenzofurane in der Umwelt,p.303 - 316 in Dioxin,VDI Berichte,VDI-Verlag,Düsseldorf.
Ryan T.P. and Bumpus J.A./1989/:Biodegradation of 2,4,5-trichlorophenoxyacetic acid in liquid culture and in soil by the white rot fungus Phanerochaete chrysosporium.Appl.Microbiol.Biotechnol. 31: 302-307.
Sundman G.,Kirk T.K. at Chang H.-m./1981/:Fungal decolorization of kraft bleach plant effluent.Fate of the chromophoric material. TAPPI 64:145-148.
Tien M. and Kirk T.K./1983/:Lignin-degrading enzyme from the hymenomycete Phanerochaete chrysosporium Burds. Science 221:661-663.
Waid J.S. /1990/: Degradation of polychlorinated biphenyls /PCBs/ in contamined field soils. 4th Internat.Mycol.Congress,Regensburg, Germany /F.R.G./,28thAugust - 3rd September 1990.Abstracts IIC - 365/4.

Václav Šašek : Degradation of aromatic compounds contaminating environment by lignicolous Basidiomycetes

Toxic aromatic substances,viz.polychlorinated biphenyls,chlorophenols,dioxins and polycyclic aromatic hydrocarbons,accumulate in soil since the decomposition by endogenous soil microflora is slow and often ends in the hydroxylated forms of the original aromatics.Recently,studies of the lignin degradating system of the basidiomycete Phanerochaete chrysosporium have shown that not only lignin but also aromatics of anthropogenic origin are broken down by lignolytic enzymes of the fungi. Within the large group of lignicolous basidiomycetes, existence of other species with degrading capacity is supposed. Their biotechnological exploitation for the clean-up of contamined soils with respect to Czechoslovak polluted environment is discussed.

Krátká sdělení

VESMÍRNÁ MYKOGEOGRAFIE ?

Jan K u t h a n

V průběhu 4.mezinár.mykologického kongresu /IMC 4/v Řezně /Regensburg,SRN,který se konal 28.8.-3.9.1990,bylo prezentováno více než 1400

posterů /plakátových sdělení/. Pro lepší přehlednost byly tyto postery rozděleny do dvou skupin a 7 námětových okruhů: A-Systematika a evoluce, B-Morfologie a ultrastruktura, C-Ekologie, D-Genetika a fyziologie, E-Biotechnologie a aplikovaná mykologie, F-Patologie, G-Speciální obory, každé skupina byla vystavena pak po dva dny.

Sborník abstraktů mající asi 360 stran je k dispozici v knihovně ČSVSM a u autora příspěvku. Některé abstrakty však ve zmíněné publikaci obsaženy nejsou, zřejmě proto, že soubrn nebyl redakci včas dodán.

Jeden nesmírně zajímavý poster /který bohužel není v sborníku obsažen/ měl náš krajan žijící v USA / a hovořící stále slušně česky/, pan W.G.Cibula, který je zaměstnán u NASA /adresa: NASA Science and Technology Laboratorium, John C.Stennis Space Center, MS 39529-6000, U.S.A./. Jeho téma bylo: Detekce výskytu hub z družicových systémů /poster číslo II C 168/2/.

Není možno v těchto několika řádcích podat o něm podrobnou zprávu, avšak jeho podstatou bylo pravidelné snímkování relativně malého území v Kanadě, kde v stanovených časových intervalech byl vyhodnocován počet plodnic tam rostoucích muchomůrek červených-Amanita muscaria var.muscaria / Eastern Fly-agarics/v poměrně řídkém jehličnatém porostu. K odlišení od jiných druhů hub s červenou barvou klobouku /např. křemenáčů či holubinek/bylo využito okolnosti, že červená pokožka klobouku této muchomůrky obsahuje velmi vysoký obsah prvku vanadu /V/, který je jinak v zemské kůře poměrně vzácný a rozptýlený.

I když pochopitelně tato metoda asi sotva bude konkurovat práci mykologů, zabývajících se mykofloristikou a mykogeografií, přece jen je dokladem přesnosti a všestranosti práce družic při jejich vědeckém využití.

SLEDOVÁNÍ VÝSKYTU VATOVCE OBROVSKÉHO-LANGERMANIA GIGANTEA/BATSCH:PERS./ ROSTK. PROVÁZENÉHO BĚLOČECHRATKOU OBROVSKOU-LEUCOPAXILLUS GIGANTEUS /SIBTH.:FR./SING.

Pavel H l a v á č e k

Níže uvedenou lokalitu sledují pravidelně po dobu 4 let a zatím každý rok se zde plodnice obou druhů pravidelně objevovaly, což pro vatovec obrovský není právě typické.

Charakteristika lokality: Lokalita je součástí planiny Džbánu, která je zrýhovaná údolími, z nichž jižní směřující k Berounce jsou svahová. K Obři sbíhají jen krátká údolí, která směřují k východu a severovýchodu a jsou převážně tektonického /poruchového/ původu. Nejvyšší nadmořské výšky dostupuje Džbán 534m /Koláček: Fyz. zeměpis, Praha 1927/.

Stráň na které jsem výskyt plodnic sledoval, leží v obci Úlovice u Ročova v okrese Louny /cca 400m n.m./a je obrácena k západu. Podloží je opukové, pod strání protéká potok. Jedná se o neudržovaný starý sad, který byl až do loňského roku porostlý starými jabloněmi, kterými prorostly jasany. Zajímavý je fakt, že v roce 1990 došlo zde k částečné rekultivaci, a přesto byla fruktifikace plodnic nejvyšší. Domnívám se, že spíše než prosvětlení pozemku zde sehrává úlohu i okolnost, že vatovec dává přednost půdám bohatým dusíkem. Úprava pozemku dále pokračuje a jistě bude zajímavé pozorování, jak na tento zásah bude mycelium reagovat.

Složení bylinného porostu: Dominuje brčlice kozí noha /Aegopodium podagria L./, bolševník obecný /Heracleum sphondylium L./a pelyněk černobýl /Artemisia vulgaris L./. Dále jsou to pryskyřník plazivý/Ranunculus repens L./, kontryhel obecný /Alchemilla vulgaris L./, mochna husí /Potentilla anserina L./, jahodník obecný /Fragaria vesca L./, jetel plazivý /Trifolium repens L./, kopřiva dvoudomá /Urtica dioica L./a další.

V roce 1990 se plodnice vatovce objevily dvakrát. Poprvé v druhé polovině června a do dospělosti dorostly za 15 dní, tj. do 30.6. Jednalo se o 8 plodnic, z nichž 3 rostly pohromadě a ostatní jednotlivě. Největ-

ší měla obvod 81 cm. Poté následovalo období velkého sucha a tepla. Byly převážně slunné dny, ve kterých denní teploty dosahovaly kolem 30°C, prášet začalo až v období mezi 6.-15.srpnem. Druhá vlna plodnic vatovce obrovského se objevila 26.8. a opět v rozmezí asi 14 dnů plodnice dorostly do konzumní zralosti, některé již začínaly žloutnout. Jednalo se o 16 plodnic, nyní převážně ve skupinkách po 2-3 kusech, největší plodnice měla po obvodu 93 cm. Tentokrát výskyt vatovce byl provázen plodnicemi běločechratky obrovské, které vyrostly ve dvou kruzích o průměru cca 2 m. Od roku 1986 se průměr těchto kruhů zvětšil asi o 15 cm. Klobouky plodnic dosahovaly průměrné velikosti okolo 20 cm, každý rok vyrůstaly vždy v období druhé poloviny srpna a nikdy nefruktifikovaly dvakrát za rok. Naproti tomu fruktifikační vlny vatovce obrovského se objevily dvakrát v letech 1987, 1988 a 1990, v roce 1989 pak pouze jednou.

Staré teřichy vatovce vytrvávaly na stanovišti i několik let. Každý rok jsem vyprášil zralý teřich na několika místech přilehlého okolí, ale plodnice se zde dosud neobjevily. Pozemek je zatím upraven tak, že jsou vykáceny jasany a přestárlé jabloně/a zasazeny nové/; travnatý povrch je zachován, ale je dvakrát ročně sekán.

Lokalitu budu nadále sledovat a jistě bude zajímavé, jak oba druhy budou na uvedené změny reagovat.

PROČ UBÝVÁ HUB

Ubýváním lesů ubývá i hub. Pamatuji lesy před půl stoletím, To byly lesy zachovalé, nebylo mýtin, poněvadž dostatek dříví bylo ze stromů padlých hnilobou nebo větrem, dříví nemělo odbytu, a kdo žil v blízkosti lesů si naděl dostatek dříví lesním pychem, který nebyl brávěn jako nějaký přestupek. Stačilo být zadobře s hajným a ten přimhouřil obě oči nad ztrátou několika nahnilých nebo suchých stromů.

V té době dostatku všeho sbírala houby jen nejchudší vrstva lidu, houby neměly cenu a ku prodeji se nenosily jako nyní. Bylo tedy málo houbařů a hub mnoho. Stačilo si vyjít jen několik kroků do lesa a ve chvíli byl bohatý sběr. Když jsme jako školáci chodívali někdy na houby, nikdy jsme se neodvážili vejít do hloubi lesů, bylo hub dost při okrajích a strach, abychom nezabloudili nám bránil vniknout dovnitř.

Přirovnejme nynější lesy k tehdejším. To jsou hotové ruiny, samé mýtiny a kde les dorůstá jest mnohokrát tak probrán, že je prořídlý a houbu je vidět zdaleka. Pomalu již není houštin, kde bývalo tolik hub, že se jimi mohlo podělit sta houbařů. V takových lesích rayon houbařský se stále menší a tím, že zájem o houby roste a houbařů přibývá, nutno procházet velkou část lesa, aby se mohli pochlubit bohatším lovem.

V naší krajině téměř všechny okraje lesů patří sedlákům, ostatní lesy jsou panské. V těchto selských lesích bývalo dostatek hub, dokud sedláci v nedostatku slámy se nepustili do hrabání steliva. Půda lesní je pak prohrabána až do hlíny. Je jisto, že veškeré podhoubí tím jsou poškozena a houby přestaly růsti. V nedostatku steliva dovoluje správa panských lesů hrabat i tu jehličí a listí za jakýsi poplatek, kdo o to požádá. Následky pro vzrůst hub jsou zřejmé. Tam kde houby rostly v hojnosti, není již jediné a uplyne dlouhá doba, než se utvoří podhoubí nové.

Nerozumní houbaři počínají si neuvědoměle tím, že při nálezu houby rozhrabují podhoubí v domnění, že tam naleznou více hub. Za takových okolností hubnaté místa mizí a houbaři na svých vycházkách musí hledat dlouho místa, kde by sběr byl poněkud hojnější. Je to ztráta času, neboť pravý houbař má zásadu nalézt hodně hub v nejkratším čase. To ovšem za těchto okolností jest nyní nemožné.

/Josef V o b e j d a, Čas.čs.houbařů, Praha 7:75 /1924//

Poznámka redakce: Tento článeček nám zaslal Dr. Karel Micka, CSc. z Prahy, kterého zaujal pro jistou relativitu pohledu na úbytek hub v našich lesích. O úbytku hub se vědělo tedy již dávno, i když důvody byly poněkud jiné než dnes, o čemž právě tento článek svědčí. Bylo by zajímavé vědět, o kterém kraji pan Josef Vobejda hovoří a jaká je tam situace dnes.

-red.-

Osobní

OSMDESÁTINY JAROSLAVA KUPKY

Bronislav H l ů z a

Vzácného životního jubilea - 80 let - se dožil 30.března 1991 severomoravský mykolog Jaroslav K u p k a z Uničova. Narodil se v Třešti-ně v šumperském okrese. Snad právě mládí prožité v malební krajině o-vlivnilo jeho celoživotní lásku k přírodě a ke všemu krásnému. Vyučil se obchodním příručím v obchodě se smíšeným zbožím a železem. Celý ži-vot pracoval v distribuci, dlouhé léta jako kvalitář olomoucké Jednoty.

Koncem třicátých let se začal hlouběji zajímat o mykologii a na-vázal první kontakty s tehdejšími olomouckými znalci hub -středoškol-ským profesorem J.Eberlem a s botanikem J.Otrubou. Od roku 1940 se data-uje jeho spolupráce s dr.F.Smotlachou a s Časopisem čs.houbařů, v němž v polovině čtyřicátých let začíná publikova první výsledky svých myko-logických pozorování. V pozdějších letech se stal velmi úspěšným spo-lupracovníkem celostátních mykofloristických akcí. Pro dr.J.V. Staňka, který připravoval část svazku "Gasteromycetes" pro Flóru ČSR, sbíral ma-teriál a posílal mu údaje. Řada jeho sběrů, zejména hvězdovek, je také v uvedeném díle citována.

Při akci "Mapování 100 druhů evropských makromycetů" spolupracoval s dr.F.Šmardou a ing. K.Křížem v Brně. Z této doby se datuje i 10 pří-spěvků, které jubilant publikoval v Mykologickém zpravodaji, Brno. Od ro-ku 1979 patří mezi nejpilnější spolupracovníky "Mapování jedovatých hub v ČSR". Jeho početné údaje přispívají k poznání ekologie, fenologie i zeměpisného rozšíření hub především v Hornomoravském úvalu, na Dra-hanské vysočině a v Nízkém Jeseníku.

Zájem o přírodu, botaniku a houby přivedl Jaroslava Kupku mezi prv-ní členy biologického kroužku, který vznikl v padesátých letech při Krajském vlastivědném muzeu v Olomouci, na jehož činnost později průběž-ně navázala biologické sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomou-ci. Zde i v Uničově, kde bydlí, vedl mnoho houbařských vycházek, doposud pořádé besedy a přednášky o houbách a organizuje v mykologickém krouž-ku uničovské zájemce o houby. Zde se snaží vychovat své nástupce, kteří by - obětavé jako on - vystavovali pro veřejnost houby a určovali je zájemcům.

S Okresní hygienickou stanicí v Olomouci spolupracuje při kontro-le prodeje hub jak v Olomouci, tak i v Uničově a v Litovli. S elánem za-stává i funkci zpravodaje ochrany přírody a památkové péče. Ke 158 článkům a zprávám, které publikoval do roku 1985, přibylo v uplynulých pěti letech dalších 18, nepočítaje v to několik prací nepublikovaných.

Upřímně přejeme Jaroslavu Kupkovi, aby i do dalších let jej prová-zelo pevné a trvalé zdraví, jakož i mnoho radosti z přírody i úspěchů při poznávání naší mykoflory.

Publikace Jaroslava Kupky od roku 1986

1986: Tisíce špiček obecných-a ještě víc.-Čas.čs.houbařů, Praha, 63:80.

-Michal Daniel: Tajné stezky smrtonošů.-Čas.čs.houbařů, Praha, 63:119.

-Několik novějších nálezů hub v lese Doubravy.-Čas.čs.houbařů, Pra-ha, 63:152-153.

1987: Zpráva o druhém nálezu hvězdovky Šmardovy-Geastrum smardae V.J. Staněk v ČSSR. -Čas.čs.houbařů, Praha, 64:62.

-Kukmák cizopasný-Vorvariella/recte Volvariella/surrecta/Knapp/ Ramsbottom. -Čas. čs.Houbařů,Praha,64:32-33.

-Houby vystavované ve skříni výkladu Mykologického kroužku ROH SU Uničov.-Čas.čs.Houbařů,Praha,64:39.

-Nepravé muchomůrka císařka-Amanita caesarea/Scop.ex Fr./Grev. Čas.čs.Houbařů,Praha,64:82.

-Z činnosti mykologického kroužku SZK při ROH Uničovských strojíren. Čas.čs.Houbařů,Praha,64:82.

-Houbaření za bouře v lese.-Čas.čs.Houbařů,Praha,64:166-167.

-Pravděpodobné příčiny úbytku velkých hub v našich lesích.-Čas.čs. Houbařů,Praha,64:168.

1988:Zpráva z Uničova.-Čas.čs.Houbařů,Praha,65:56.

-Proměny barev a tvaru při růstu hub.-Čas.čs.Houbařů,Praha,65:60.

-Případ houbaře v naší Doubravě.-Čas.čs.Houbařů,Praha,65:61.

1989:Mohylníky pod Velkým Bradlcem/Velkým Brabcem/ 342m.-Čas.čs.Houbařů,Praha,66:41.

-O činnosti Mykologického kroužku SK ROH Uničov.-Kult.Zprav.města Uničova,1989,no.8: 27-28.

1990:Příb kaštanový-Gyroporus castaneus/Bull.:Fr./Quél.se šíří na sever Moravy.-Čas.čs.Houbařů,Praha,67:134.

-Z činnosti Mykologického kroužku v Uničově.-Čas.čs.Houbařů,Praha, 67:159.

-Výstavy hub v Uničově.-Čas.čs.Houbařů,Praha,67:159.

V rukopise zůstávají zatím tyto práce:

Bošek J.et Kupka J./1984/:Na houby s Jaroslavem Kupkou.-48p.,Uničov. /Sestaveno ze vzpomínek a článků J.Kupky/.

Kupka J./1985/: Houby Doubravy. MS./Výsledek mykofloristického výzkumu v lese "Doubrava",prováděného od r.1946. Práce obsahuje 384 druhy hub/. /Zpracováno pro Okr.střed. PPOP/.

Kupka J./1986/:Léčivé rostliny Doubravy a Litovelského Pomoraví.-8 p., Uničov.Ms./Seznam 128 druhů rostlin byl sestaven pro potřeby Okr. střed.PPOP v Olomouci/.

Kupka J./1989/:Příspěvek k znalostem hub sbíraných Jar.Kupkou v létech 1945 až 1990.- 43 p., Uničov. /Práce zahrnuje 480 druhů hub/.

Literatura

Flůza B./1976/:Jaroslav Kupka - 65 let. - Mykol.Zprav.,Brno, 20:76.

Flůza B./1981/:K 70.narozeninám Jaroslava Kupky.-Zpr.Kraj.Vlastiv.Muz. Olomouc,no.209:37-46./Bibliografie 1948-1979/.

Flůza B./1986/:Jaroslav Kupka - 75 let.-Zprav.Kraj.Vlastiv.Muz.Olomouc, no.243:29-31. /Bibliografie 1980-1985/.

JAROSLAV BRODSKÝ - NENAPLNĚNÝ ŽIVOT NADĚJNÉHO MYKOLOGA

František K o t l a b a

Většina mykologů se asi podiví,proč zde o J.Brodském píši a kdo to vůbec byl.Dříve se totiž o něm psát nesmělo a je to možné teprve nyní.Jako Brodského krajan považuji za svou povinnost napsat o něm vzpomínku právě do Mykologických listů,a to proto,že Brodský se v mládí in-

tenzívně zabýval studiem hub v jižních Čechách a uveřejnil o nich několik,dnes už téměř zapomenutých článků.Těžištěm jeho další činnosti se svým řízením nepříznivého osudu stalo něco jiného...

Jaroslav Brodský se narodil 22.3.1920 v Soběslavi,kde vystudoval učitelský ústav/maturoval r.1940/,za okupace byl městským knihovníkem a učil u Veselí n.Luž.,oženil se a krátce po válce/r.1945/se s rodinou odstěhoval do Brné u Ústí n.L.,kde se svou ženou vyučoval/ta tam žije dodnes/.V době nezákonností a procesů padesátých let byl r.1950 zatčen, krutě vyslýchán a na základě smyšleného obvinění z rozvracení republiky odsouzen na 15 let vězení,z nichž si 10 let odseděl;prošel přitom řadou vězení a pracovních táborů/Ústí n.L.,Praha-Pankrác,plzeňské Bory, radioaktivní Vojna a Bytíz u Příbrami,Vykmanov na Jáchymovsku,Leopoldov/. Po propuštění v r.1960 pracoval jako železář v Pozemních stavbách a později směl učit zednické učně češtině.V době politického uvolnění na jaře r.1968 se stal spoluzakladatelem a generálním tajemníkem Klubu /K/231 /čísl.zákona na ochranu republiky/,který sdružoval bývalé politické vězně nezákonně odsouzené v padesátých a šedesátých letech. Po vstupu vojsk Varšavské smlouvy 21.8.1968 do Československa patřil ov - šem k nejohroženějším lidem;aby se vyhnul novému zatčení a věznění,o - dešel za hranice. Dostal se do Kanady,kde pracoval jsou knihovník univerzitní knihovny v Torontu,napsal tam knihu a 2.8.1981 ve věku 61 let zemřel,aniž by se dožil pádu vlády jedné strany,nápravy křivd a návratu demokracie do Československa.Urnu s jeho popelem k nám tajně přivezl jeden z jeho bývalých spoluvězňů, a tak se Jaroslav Brodský nakonec vrátil do své vlasti.

Výše uvedené údaje jsem čerpal převážně z Brodského knihy"Řešení gamma",která vyšla již r.1970 v Kanadě a letos na jaře v Praze v nakladatelství Lidových novin. Kniha se vyznačuje střízlivým,avšak velice účinným způsobem podání událostí a svědčí o autorově bystrém postřehu, znalostech filozofie a historie,jakož i nesporném literárním talentu. Při jejím čtení před námi plasticky vyvstává obraz dění u nás od skončení druhé světové války až do 21.srpna 1968 se všemi deformacemi této doby a především otřesných poměrech v našem soudnictví a vězenství.

Pro mykology a botaniky jsou v knize zajímavé zmínky o houbách a o známém botanikovi prof.Bohumilu Němcovi.Na str.15 Brodský píše/o květnu nebo červnu roku 1945/:"...odjel jsem do Prahy k profesoru Němcovi, který kdysi poslal ředitelství akademie/správně učitelského ústavu,pozn. F.K./ onen prorocký dopis o mé velké budoucnosti... Řekl mi:'Je konec Jaroslave.Jsem prý zrádce a kolaborant. Nezavřou mne,ale chtějí,abych odjel do Bratislavy.Jsem v Praze nežádoucí.'".Čas ovšem běžel dál,lecos se i změnilo,a tak na str. 103 mohl Brodský uvést:"Brzy po svém návratu z vězení jsem dostal hezký dopis od profesora Němce.Už dávno nebyl zrádce a kolaborant,měl hodnost akademika... psal že i nadále věří v moji světlou budoucnost". Nikde se bohužel nedočteme,jak a kdy se Brodský dostal do styku s prof. Němcem. Myslím,že to bylo v letech 1936-37,snad v souvislosti se zasláním rukopisů článků o houbách do redakce časopisu Vesmír,jehož byl prof.Němec spoluredaktorem; úroveň těchto článků byla tak vysoká,že snad pozval nadějného studenta k sobě ....

Pokud jde o houby,najdeme o nich v Brodského knížce jen čtyři stručné zmínky/je věnována přirozeně jiné tématice/.Z první zmínky vyplývá,že mykologií se Brodský hodlal zabývat i po válce /z čehož pak ovšem sešlo/.Na str. 14-15 píše o přelomu r.1944-45:"Rozhodl jsem se již v zimě,že toto jaro si definitivně vyřeším otázku vzájemných vztahů mezi spornými rody hub typu Myxacium,Phlegmacium a Inoloma;ještě na Silvestra jsem byl přesvědčen,že upřesnění těchto vztahů je pro pokrok lidstva důležité." Druhá zmínka/str.98/je ve spojitosti s podezřením na rakovinu po propuštění z vězení r.1960,kdy uvádí:"Sedl jsem do vlaku a modlil se:'Bože,dej,aby to nebyla rakovina.A je-li to ona,dej,abych měl sílu vybrat si sám svůj konec.' A věděl jsem,že svůj konec mám už vybra-

ný tam u nás doma v jižních Čechách,tam,kde jsem kdysi sbíral houby na blatských močálech.Bylo nutno se tam mnohým místům vyhýbat,protože půda je tam jako skořápka.Tentokrát bych se nevyhnul a šel bych rovně." Třetí zmínka se týké praktické mykologie;na str.114 Brodský píše: "Přišly prázdniny roku šedesátého sedmého... a já jsem nosil vykvašený koňský hnůj do žampionárny,kterou jsem si postavil." V poslední zmínce uvádí,jak v létě r. 1967 navštívil se svou ženou rodnou Soběslav, přičemž vzpomíná:"Sbírali jsme borůvky a houby na Blatech a pečlivě se vyhýbali močálům,jimž jsem se kdysi vyhnout nechtěl."

V literatuře se mi podařilo zjistit,že Brodský uveřejnil celkem čtyři články o houbách/z toho dva ještě jako student učitel.ústavu/.

1.Soběslavské Blata.- Vesmír 15/1936-37/:143,1937. Článek se týká mykoflory Blat a je v něm zmíněno 28 druhů hub/Brodský tam však zahrnuje i houby písčitých porostů mimo rašelinu,jako např.Caloporus leucomelas a Tricholoma colossus/;ze zajímavých a vzácných druhů stojí za zmínku Leptoglossum muscorum,a Russula helodes aj.

2.O zimních houbách na Soběslavsku.-Vesmír 16/1937-38/:51-52,1937.Uvádí 47 druhů hub včetně blatských;z těch,které jsem tam sám nenalezl,zmiňuje:"Na našich Blatech jsem nalezl choroše hřebenitého/Polyporus cristatus Pers./...,v únoru pak na borovém pařezu vzácnější hlívu vlnatou /Pleurotus nidulans Pers./"

3.Rozšíření nebezpečných dřevních hub v kraji táborském. -Věda Přír.19 /1938-39/:212-213,1939.Vypočítává řadu vesměs obyčejných druhů,avšak bystře postřehnul,že obnovcem borovým/nazývé jej outkovkou borovou,Trametes pini Thore/je na Blatech nejvíce postižena jinak vůči chorošům odolná borovice blatka.

4.Mykoflora plovoucích ostrůvků u Soběslavě.- Věda Přír.20/1939-40/:24-25,1940.V této práci uvádí Brodský udivující počet 49 druhů hub; ze zajímavých stojí za zmínku Entoloma madidum,Lactarius cyathula,Leptonia sericella,Mycena capillaris,Naucoria erinacea,Pholiota blattaria aj.

Překvapující jsou mykologické znalosti mladého Brodského,zejména uvážíme-li,že první dva články napsal v 16-17 letech/já jsem v tomto věku znal pár běžných druhů/!Přitom mu mohl v Soběslavi s mykologií pomáhat jenom řed.R.Veselý,který v té době ještě učil v Praze,avšak stýkali se při Veselého návštěvách v Soběslavi; Brodského třídním byl sice přírodovědec dr. Jindřich Roubal,avšak ten se zabýval studiem řas a o houbách asi neměl speciální vědomosti.K mykologickým znalostem se tedy Brodský dopracoval vlastní pílí:tím větší je škoda pro naší vědu,že se z neznámých důvodů přestal mykologií zabývat....

Já sám jsem se s J.Brodským setkal snad jen jednou/ač je to snad neuvěřitelné,když jsme žili tak blízko sebe/a toto setkání se mi vrylo hluboko do paměti,neboť jsem při něm poznal poprvé zajímavou houbu lžičkovec šiškový /Auriscalpium vulgare/; bylo to na jaře1944/popř.1945/ na okraji borového lesa "Padělky"jižně od mé rodné obce Vlastiboř u Soběslavi.Brodský byl člověk vyšší postavy,štíhlý /tehdy mu bylo asi 24 let/,přátelského,ale energického vystupování/více si z letmého setkání nepamatuji/.

Zamýšlím-li se dnes téměř po půl století nad Brodského a svým životem,zjišťuji,že jsme měli leccos společného:nejen že jsme oba vystudovali učitelský ústav v Soběslavi,oba jsme byli skauty a oba jsme se zabývali mykologií se zájmem o houby Blat/on již od 16 let,já o něco později/,ale oba jsme literárně debutovali jako mladí přírodovědci v časopise Vesmír /Brodský v r.1937 články o houbách,já r.1946 ornitologickým článkem Špaček-vrah/. A také jsme oba měli v padesátých letech politické potíže - ke mně byl však osud nesrovnatelně milosrdnější/nebyl jsem uvězněn,pouze jsem prošel výslechy v Bartolomějské,na MV na Letné a v Ruzyni;téměř celé padesátá léta jsem byl pod dozorem StB/.

Brodského život se bohužel nenaplnil ani v mykologii,ani v pedagogické a výchovné činnosti,nýbrž v oblasti společensko-politické.Na jeho náhrobním kamenu by mohl stát citát z jeho knihy/str.17/jako od-

kaz generacím:"Diktátory je možno porazit.To je v logice věcí.Je však neodpustitelné zapomínat.V takovém případě se připomenou."

Letos uplyne 2.srpna 10 let od smrti Jaroslava Brodského.Tento článek nechť je opožděným připomenutím tohoto velkého demokrata,Jihočecha,který tolik trpěl za své přesvědčení a nakonec zemřel v exilu,nedoživ se návratu práva do své vlasti.Pro nás,mykology, budiž vzpomínkou na dnes téměř zapomenutého nadějného mykologa,který mohl mnoho vykonat pro rozvoj této vědní disciplíny.

Zprávy o akcích - programy

MAPOVÁNÍ JEDOVATÝCH DRUHŮ HUB V ČESKOSLOVENSKU POKRAČUJE

Když bylo v roce 1979 vyhlášeno mapování jedovatých hub v Československu,předpokládalo se,že bude mít tři etapy: 13 druhů se mělo mapovat 5 let/do r.1983/, 4 druhy 7 let/do r.1985/ a 8 druhů bez časového omezení.

Již po několika letech bylo zřejmé,že trvání těchto etap bude prodlouženo.Celé období od počátku vyhlášení akce až do roku 1990 bylo totiž poznamenáno buď celkově nižším množstvím ročních srážek vzhledem k dlouhodobým průměrům nebo nevhodným rozdělením srážek během roku,zvláště pak ve fruktifikačním období.Mnohdy byly srážky v létě a na podzim provázeny citelným poklesem teplot vzduchu i půdy,což se ve fruktifikaci projevovalo rovněž nepříznivě.Lokálně sice houby rostly,avšak jen 10 - 14 dnů, a většinou až koncem vegetačního období.To se nepříznivě projevovalo v množství údajů,které každoročně zasílají spolupracovníci mapování.

Protože se nyní připravují podklady pro práci o rozšíření čirůvky tygrované v Československu /Tricholoma pardalotum/ a zvonovky jarní /Entoloma vernum/ v Čechách,prosíme o zaslání údajů těchto /ale i dalších mapovaných/ druhů na adresu autora článku /B.Hlůza,pedagogická fakulta UP,Žerotínovo nám.2,771 40 Olomouc/.

Bronislav H l ů z a

PRÁCE NA SOUPISU HUB Č S F R -II

V úterý dne 23.4.1991 byla na pracovním zasedání odborné skupiny pro otázky mykorrhiz a lesnické mykologie při ČV lesnické společnosti konaném v Praze v Klubu techniků ve spolupráci se sekcí pro mykofloristiku a mykocenologii ČSVSM ustavena pracovní skupina pro přípravu soupisu makromycetů ČSFR /tzv.check-listu/.Na zasedání diskutovalo 25 účastníků předložené koncepce a návrhy i představy o konkretním zapojení na této práci v následujících letech.Jedním z hlavních cílů setkání bylo zjistit zájem potenciálních zpracovatelů a jejich zaměření pokud jde o pokrytí jednotlivých rodů a systematických skupin makromycetů při přípravě soupisu.

Osobně nebo písemně projevilo zájem o zpracování některých rodů či systematických skupin 13 mykologů. Dále je uveden abecední výčet jejich jmen s předpokládaným pracovním zaměřením při zpracování check-listu: V.Antonín/Brno/-Armillaria a Marasmius s.str./1991/,výhledově:Collybia,Marasmiellus,Micromphale,Crinipellis aj.; M.Beran/České Budějovice/-Lactarius; R.Fellner /Praha/ - Inocybe,Laccaria p.p.,výhledově Pebeloma, Entoloma p.p.; J.Perink /Mnichovo Hradiště/- Lepiota s.l.,Agaricus,výhledově:Pluteus,Volvariella aj.; B.Hlůza/Olomouc/ - Amanita p.p. /zejména jedovaté druhy/; J.Holec /Praha/ -Mycena p.p.; Z.Kluzák /České Budějovice/ - Boletales p.p. aj.; V.Krs/Praha/ Mycena p.p.,Mycenella, Hemimycena; J.Kuthan /Ostrava/ - Hygrophoraceae,výhledově Cantharelulla, Clitocybula a další drobné rody čeledi Tricholomataceae; J.Landa /Praha/

Laccaria p.p., Russula; M.Svrček /Praha/ - Conocybe, výhledově: Galerina; J.Šutara/Teplice/ -Boletales p.p., Lycoperdon, Scleroderma; P.Vampola /Jihlava/ - Polyporaceae p.p. Další zpracovatelské podíly jsou otevřené a volné pro další zájemce.

Ti, kteří budou chtít přispět a spolupracovat na přípravě soupisu makromycetů ČSFR, mohou kontaktovat přímo zpracovatele jednotlivých skupin, kteří jim dají další instrukce. O postupu prací a jejich výsledcích budou zpracovatelé referovat na každoročních seminářích konaných vždy před začátkem hlavní mykologické sezony v měsíci dubnu/tj. první seminář tohoto druhu bude v dubnu 1992/. Výsledky přednesené na těchto seminářích budou průběžně publikovány v interních sbornících ČSVSM. Další publikační platformu přislíbil časopis Živa.

Jiný cíl budou mít instruktivní metodické semináře, zaměřené na metodiku studia, taxonomii, případně ekologii zpracovávaných rodů či systematických skupin pro check-list. Předpokládáme, že v průběhu roku 1991 se budou konat alespoň dva: v září 1991 v rámci setkání mykologů v Novohradských horách /pokud to situace dovolí/ a v listopadu 1991/event. v únoru 1992/. V tomto případě předpokládáme, že proběhne dopoledne v den konání valné hromady ČSVSM a referovat bude J.Šutara o studiu hřibovitých hub. Tyto semináře jsou určeny pro nejširší okruh zájemců o mykologii, spolupracovníky při zpracování check-listu, pro profesionály a amatéry-.

Na zasedání byly také diskutovány navrhované ekologické kódy pro krajinné a vegetační typy, substráty a organizmy, na něž jsou houby různým způsobem vázány. Soupis těchto kódů bude mít k dispozici každý zpracovatel. Jejich vhodnost pro check-list při předpokládaném počítačovém zpracování bude postupně testována.

Na pracovním zasedání 23.4.1991 byla v zásadě přijata představa o cílech a postupu prací tak, jak byla publikována v Mykologických listech č. 40 a 41. Proto na ně nové zájemce znovu odkazujeme. Další konzultaci zpracovatelů a spolupracovníků, podílejících se na sestavení soupisu hub ČSFR, bude možné zorganizovat při setkání mykologů v září 1991 v Novohradských horách, pokud se podaří toto zajistit. Půjde například o projednání konkretní podoby zpracování demonstrované na některém druhu, o zkušenostech ze způsobu sběru a shromažďování údajů, projednávání možných variant spolupráce, případně rozdělování úkolů při zpracování jednotlivých rodů/případně sekcí/ či jednotlivých regionů atd.

Další náměty nebo návrhy, případně přihlášení k účasti na práci této pracovní skupiny můžete zasílat k rukám autorů tohoto článku.

Literatura

Fellner R./1990/:Ke koncepci mykologického výzkumu a tzv.check-listu makromycetů Československa.- Mykol.Listy 40:17-19.

Fellner R. et Antonín V./1990/:Práce na soupisu hub ČSFR -I. Mykol.Listy 41:13-16.

Rostislav F e l l n e r a Vladimír A n t o n í n

ZPRÁVA Z PRACOVNÍCH ZASEDÁNÍ OS PRO OTÁZKY MYKORHIZ A LESNICKÉ MYKOLOGIE při ČV lesnické společnosti, která se konala na téma "Výzkumy v oblasti studia mykorrhiz, mykorrhizních hub a lesnické mykologie" na pokračování ve dnech 22.11.1990 a 13.2.1991 v Praze v Domě techniků za celkové účasti asi 40 zájemců.

V průběhu sedmi přihlášených referátů byli přítomní seznámeni se souhrnnými i dílčími výsledky dosaženými v uvedeném směru na zainteresovaných pracovištích v Čechách i na Slovensku. V prvním příspěvku referovali R.Fellner a F.Soukup o výsledcích studia patogenních a mykorrhizních hub v imisních oblastech České republiky zahrnující výsledky monitoringu z let 1986-1990 i predikci stavu narušení ektotrofní stability lesních porostů k roku 2000. V následujícím příspěvku A.Lepšové a R.Ko-

Kocourka bylo referováno o distribuci některých živin a toxických prvků v horském ekosystému se zřetelem na mykorrhizní soužití a v návazném příspěvku A.Lepšové a L.Puderové o distribuci aniontů horním profilu půdního profilu ve smrčinách,v obou případech na základě původních výzkumů z oblasti Šumavy.Oblasti Krušných hor se týkaly příspěvky R.Kocourka o změnách kořenových systémů smrku ztepilého způsobeného antropogenními imisemi a P.Cudlína o narušení mykorrhizních poměrů ve smrkových ekosystémech Krušných hor.

Na únorovém zasedání byl přednesen společný příspěvek J.Gápera,K. Kropáčka a M.Krištínové o výsledcích mykorrhizologických studií na Slovensku a o jejich prezentaci na mezinárodních sympoziích a příspěvek J.Landy a R.Fellnera o taxonomické problematice mykorrhizního rodu Laccaria.Následovala obsáhlá diskuse,informace o uskutečněných akcích a rozprava k plánu práce odborné skupiny na rok 1991.Předpokládá se,že příští zasedání se uskuteční ve spolupráci s ČSVSM na téma"Práce na soupisu makromycetů ČSFR" a podzimní zasedání dne 26.11.1991 na téma"Výzkum vlivu imisí na mykorrhizní poměry v rámci mezinárodní spolupráce"- vždy od 9,30h v místnosti č. 417 Domu techniky v Praze. Dále je sondována možnost uspořádání kolokvia či konference k problematice mykorrhiz v květnu či červnu ve spolupráci s ÚAEE VŠZ v Kostelci n.Č.lesy/informace u dr.K.Kropáčka/. Současně bude v roce 1991 ukončena akce sběrných dnů na Karlštejně a provedeno shrnutí dosažených výsledků;termíny exkursí jsou uvedeny níže.

Rostislav F e l l n e r

SBĚRNÉ DNY NA KARLŠTEJNĚ zaměřené na revizi aktuální mykoflóry karlštejnských smrčin vstupují v roce 1991 do závěrečného roku výzkumu.Pod odborným vedením dr. J.Herinka se budou v tomto roce konat 8.6., 13.7., 7.9. a 12.10. tj. vždy v sobotu.Sraz účastníků u příjezdu vlaku v 8,15 hod. Hosté vítáni.

Rostislav F e l l n e r

ŽÁDOST O SPOLUPRÁCI OD PROFESORA NAOFIKO SAGARY.

Prof.N.Sagara se velice zajímá o otázky amoniakálních hub a zejména ekologie slzivky kořenující /Rebeloma radicosum/.V roce 1991 či 1992 plánuje opět navštívit Československo a prosí o pomoc při zjišťování současných lokalit tohoto druhu.Obrací se na nálezce,aby plodnice usušili a velice pečlivě kolíky označili místo,kde slzivka vyrůstala z půdy.Profesor Sagara hodlá tyto lokality osobně navštívit a provést sondy a výkopy až do předpokládaných krtčích chodeb event. hnízd,které se zpravidla nacházejí přímo pod plodnicemi.Zprávy o nálezech a označených lokalitách zasílejte v průběhu roku 1991 a 1992 na adresu Dr.R.Fellner,CSc., VÚLHM, Jíloviště-Strnady, 156 04 Praha 5.

Rostislav F e l l n e r

MECHANISMY OBRANNÝCH REAKCÍ ROSTLIN je název 2.konference pořádané Evropskou nadací pro fytopatologii /EFPP/,jež se má konat v Kongresovém paláci ve Štrasburku /Strasbourg/ v srpnu 1992. Konference bude trvat 3-4 dny a bude probíhat v šesti sekcích.Každá sekce bude sestávat ze dvou přednesených klíčových referátů a plakátové presentace ostatních přihlášených referátů. Na poslední den se plánuje exkurze do výzkumné stanice ,která bude spojena s "degustací".
Zájemci o účast na této konferenci se mohou obrátit na adresu:
Dr.J.B.Sweet, EFPP General Secretary Nation.Inst.Agric.Botany
Huntington Road CAMBRIDGE CB4 OLE GREAT BRITAIN.

J.Š e b e s t a

ZMĚNA VE FUNKCI HOSPODÁŘE ČSVSM :Dne 15.3.1991 abdikoval RNDr.F.Kotlaba, CSc. na funkci hospodáře ČSVSM při ČSAV z důvodu,že se necítil být za změněných hospodářských podmínek státu schopen ji pro nedostatek ekonomické erudice a nyní nezbytných manažerských schopností ji vykonávat. Předsednictvo ČSVSM na své schůzi 20.3.1991 jeho odstoupení přijalo a kooptovalo na funkci hospodáře ČSVSM RNDr.Martu Semerdžievovou,CSc.,

které se uvolila vykonávat tuto funkci do nejbližších voleb.Dr.Kotlaba zůstává i nadále členem hlavního výboru Společnosti.

Předsednictvo ČSVSM

SETKÁNÍ ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH MYKOLOGŮ V NOVOHRADSKÝCH HORÁCH

Setkání,které se uskuteční ve dnech 20.9.-24.9.1991 bylo ještě před několika málo dny ohroženo nemilou skutečností,že rekreační středisko IMPULS bylo před nedávnem uzavřeno, a jako bývalý majetek KSČ z hospodaření stejnojmenného družstva zajištěno pro budoucí přivatizaci.V obci Hojná Voda se přes veškeré úsilí nepodařilo zajistit další ubytování /mimo rekr.zařízení OÚNZ České Budějovice pro 17 osob/ v odpovídající kvalitě a termínu.
K setkání se do 25.5.přihlásilo 47 osob.V posledním okamžiku, kdy již bylo uvažováno o odvolání celé akce se podařilo v daném termínu zajistit ubytování v hotelu v Nových Hradech pro cca 35 osob.Jistou nevýhodou je značné vzdálenost obou ubytovacích míst, ale situace v této oblasti je z hlediska ubytovacích možností velice špatné.
Ubytování v hotelu bude pravděpodobně poněkud konfortnější než v původním středisku IMPULS, bohužel však i poněkud dražší. Hotel sice má být rovněž privatizován, avšak objednávka zůstává v platnosti.Organizátoři akce se omlouvají za vzniklou situaci a upozorňují,že noclež v Hotelu Nové Hrady /lůžko a noc/ bude se pohybovat bohužel kolem 50 Kčs. Pokud by někdo z přihlášených nebyl ochoten tuto částku platit, prosíme o sdělení této skutečnosti, zaplacená záloha mu bude neprodleně vrácena.
Účastníci,kteří by trvali na co nejlevnějším ubytování se žádají,aby rovněž toto sdělili organizátorům akce, aby mohli být umístění v rekreačním zařízení OÚNZ. Současně se však upozorňují,že zde nebude možno zajistit stravování a také,že zde mohou být umístěni účastníci, kteří jsou po stránce dopravy /osobními auty/ zcela nezávislí /tj.skupiny předem dohodnuté na společné dopravě/.
Definitivní cirkulář s informacemi a pokyny pro účastníky bude rozesílán v druhé polovině července 1991.
Organizátoři akce se vynasnaží sjednat podmínky co nejvýhodnější,avšak apelují na přihlášené účastníky, aby vzali v úvahu složitou situaci ve vlastnictví ubytovacích zařízení a z toho plynoucí problémy,a pro eventuální kamenování organizátorů laskavě použili materiálů s nižším zařazením ve stupnici tvrdosti minerálů.
Veškerou korespondenci řiďte na podepsaného.

Jan K u t h a n

R E D A K C E se obrací na své čtenáře a autory příspěvků s naléhavou prosbou o zpracování příspěvků všeho druhu. Uzávěrka je do konce měsíce srpna 1991, další číslo ML výjde počátkem října.

MYKOLOGICKÉ LISTY č. 43 - Informační orgán Čs.vědecké společnosti pro mykologii při ČSAV - vychází v nepravidelných lhůtách a rozsahu.

Toto číslo sestavil a k tisku připravil J.Kuthan. Č.43 vyšlo 5.června 1991.

Příspěvky zasílejte na adresu: prof.dr.Z.Urban,DrSc.,katedra botaniky UK, Benátská 2, 128 01 PRAHA 2.
Korespondenci související s administrací,objednáváním a předplatným ML zasílejte do odvolání na adresu sekretariátu ČSVSM při ČSAV,pošt.př. 106, Krakovská 1 111 21 PRAHA 1.

Obsah

Hák J.: Cortinarius pseudocrassus Orton na Jihlavsku ..... 1 - 3

Kotlaba F.et Pouzar Z.:Phellinus vorax-ohňovec zhoubný nalezen v Čechách ..... 3 - 4

Gáper J.:Špecializácia drevokazných húb na jednotlivé skupiny drevín v sídlach Slovenska /Dokončení/ ..... 4 - 5

Kukulka T.:Rozšíření a ekologie choroše smolonosného na Moravě a ve Slezsku ..... 5 - 6

Louda V.: Makromycety Slovanského údolí v Plzni ..... 6 - 8

Fragner P.:Invazní infekce Sarcinosporon inkin ..... 8 -10

Fragner P.:Sacharomyces cerevisiae jako patogen ..... 10 -11

Šašek V.: Antimutagenní účinek hub..... 11 -12

Otčenášek M.:K riziku profesionální infekce při práci s potenciálně patogenními mikroskopickými houbami ..... 12 -14

Fragner P.:Diseminovaná daktylarióza u člověka ..... 14 -15

Šašek V.:Degradace aromatických látek znečišťujících životní prostředí pomocí lignikolních hub..... 16 -18

Kuthan J.:Vesmírné mykogeografie ? ..... 18 -19

Plavéček P.:Sledování výskytu vatovce obrovského-Langermania gigantea/Batsch:Pers./Rosk. provázeného běločechratkou obrovskou-Leucopaxillus giganteus/Sibth.:Fr./Sing.19 -20

Vobejda J.:Proč ubývá hub. 20

Flůza B.: Osmdesátiny Jaroslava Kupky ..... 21 -22

Kotlaba F.:Jaroslav Brodský-nenaplněný život nadějného mykologa..... 22 -25

Flůza B.:Mapování jedovatých druhů hub v Československu pokračuje ..... -25

Fellner R.et Antonín V.: Práce na soupisu hub Č S F R II .. 25 -26

Zprávy o akcích - programy ..... 26 -28